MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademi för hållbar samhälls- och teknikutveckling
Sociologi med socialpsykologisk inriktning 61-90
VT 2012

Målmedvetna

En studie om Ensamkommande Flyktingbarn/ Ungdomars identitetsutveckling

Handledare: Mekuria Bulcha
Författare: Angela Danielsson 701109
Pernilla Modig 800911

FÖRORD

Vi vill framförallt allt tacka respondenterna för att vi fick ta del av deras livshistoria, det är de som har gjort denna studie möjligt. Vi vill även tacka personalen på boendena som hjälpte oss att komma i kontakt med dessa ungdomar ni gör ett fantastiskt arbete. Sist men inte minst vill vi tacka studiekamrater, vänner, familj och Arne Modig som stöttat oss genom arbetet.

Angela Danielsson och Pernilla Modig

Eskilstuna, juni 2012

SAMMANFATTNING

Den här studien handlar om barn/ungdomar som måste lämna sitt land på grund av förföljelse, krig och våld, dessa barn tvingas många gånger att fly ensamma utan vårdnadshavare. Studien syftar till att beskriva och analysera deras identitetsutveckling efter ankomsten till Sverige utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv. För detta ändamål har vi valt att använda oss av en hermeneutisk forskningsmetod där vi använder oss av tolkning som redskap. Vi har utgått från både en symbolisk interaktionistisk teoretisk ram, som innebär att identitetsskapandet är resultatet av den mellanmänskliga interaktionen och KASAM som är ett salutagen perspektiv detta innebär att fokus ligger på tre hälsobringande komponenter; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Vad vi har kunnat konstatera är att språket och det nya sociala nätverk som de ensamkommande barnen blir en del av vid ankomsten till Sverige utgör en viktig del i bekräftande av deras självbild. Det är med andra ord i den sociala interaktionen, i samband med flykten och ankomsten till Sverige, som de ensamkommande barnens identitet formas, omformas och bekräftas. Vår studie visar att dessa ungdomar har en förmåga att hantera och göra sin situation begriplig och meningsfull och detta bidrar till deras identitetsutveckling i det nya landet.

Nyckelord: Flykting, ensamkommande flyktingbarn, identitet, hermeneutik

Innehåll

Innehåll....4
1 INTRODUKTION....1
2 BAKGRUND....1
2.1 Inledning....1
2.2 Syfte och Frågeställning....3
3 DISPOSITION....3
3.1 Definitioner av centrala begrepp....4
4 TIDIGARE FORSKNING....5
4.1 Inledning....5
4.2 Ensamkommande barn- en forskningsöversikt....5
4.3 Bemötandets betydelse....5
4.4 Livsvillkor....6
4.5 Meningsskapande....7
4.6 Identitet och språk....7
4.7 Identitet och kultur....7
4.8 Kulturkrockens inverkan på identitetsutvecklingen....8
4.9 Sammanfattning tidigare forskning....9
5 TEORETISK REFERENSRAM....11
5.1 Inledning....11
5.2 Symbolisk Interaktionism....11
5.3 Symbolspråk och Social interaktion....12
5.4 Etnicitet....13
5.5 Identitet....13
5.6 KASAM (Känslan av sammanhang)....13
6 METOD....15
6.1 Inledning....15
6.2 Litteratur och informationssökning....15
6.3 Metodologisk ansats....15
6.4 Val av metod....15
6.5 Hermeneutik....16
6.6 Urval....16
6.7 Datainsamling....17
6.8 Förförståelse....17
6.9 Vår förförståelse....18
6.10 Etiska övervägande....18
6.11 Tillvägagångssätt vid intervjuerna....19
6.12 Generaliserbarhet....19
7 ANALYSFÖRFARANDE....20
7.1 Inledning....20
7.2 Tolkningsprocessen....20
8 RESULTAT....21
8.1 Inledning....21
8.2 Informant 1....21
8.3 Informant 2....21
8.4 Informant 3....22
8.5 Informant 4....22
8.6 Informant 5....23

8.7 Informant 6 23
8.8 Informant 7 23
8.9 Informant 8 24
9 PRELIMINÄR TOLKNING 25
9.1 Flykten 25
9.2 Språkets betydelse 27
9.3 Att bli vuxen i förtid 28
9.4 Saknaden av familjen 28
9.5 Vänners betydelse 29
9.6 Trygghet och frihet 30
9.7 Skolan och framtiden; att bli någon 31
9.8 Kultur och religion 32
10 HUVUDTOLKNIG 34
10.1 Ett nytt språk påverkar identiteten 34
10.2 Flykten har medfört stora påfrestningar 35
10.3 Att hitta nya sociala nätverk 35
10.4 Strävan att skapa sammanhang i den nya världen 37
11 SAMMANFATTANDE DISKUSSION 39
11.1 Metodologiska reflexioner 41
11.2 Självkritik 41
11.3 Förslag till vidare forskning 42

1 INTRODUKTION

Saknaden och rädslan förlamade mig, jag hade inget val,
jag var tvungen att tro, att lita på utan att egentligen veta
om det verkligen gick att tro eller lita på, jag tänkte tiden får visa,
det kan i alla fall inte bli värre (Okänd 16 åring från Afghanistan).

Dessa ord vittnar om den enorma utsatthet som präglar många av de ensamkommande flyktingbarnens tillvaro. De är ofta försvarslösa och utlämnade att sätta sin tillit till människor de inte känner. Många gånger hamnar de i händerna på vuxna som inte alltid har intentionen att hjälpa utan snarast söker sko sig på barnens sårbarhet i situationen. Deras berättelser vittnar kanske framförallt om den gränslösa orättvisa som sker i världen. Krig och våld föder ensamma barn som är utelämnade till att själva hantera sin situation med en ökad sårbarhet som följd.

Det förs idag en allt mer tätnande debatt i media kring de ensamkommande flyktingbarnens situation och varför, när och på vilket sätt de ska tillåtas en plats i det svenska samhället. Barnen själva kommer sällan i debatten till tals, av den anledningen anser vi det vara motiverat att genomföra en studie där barnen får tala fritt.

I följande studie söker vi lägga fokus på barn och ungdomar *upplevelser* av att ensamma fly till ett främmande land. Vår intention är att ge dem möjlighet att berätta om sina unika erfarenheter och upplevelser. Studiens empiriska material kommer därför att bestå av ett antal berättelser som vi fått ta del av från ungdomar som kommit till Sverige utan föräldrar. Vi menar att vår studie är av högsta relevans och utgör ett viktigt bidrag inom forskningsfältet då vi genom att fokusera på ungdomarna och deras upplevelser kan bidra till en större förståelse av hur identitet och självbild påverkas av att man kommer till Sverige som ensamkommande flyktingbarn och hur dessa kan forma en känsla av sammanhang i sin nya tillvaro.

2 BAKGRUND

2.1 Inledning

I alla tider har människor av olika anledningar varit tvungna att lämna det som för dem varit välbekant så som hemlandet, familjen och vänner (Franzén, 2001). Ensamkommande flyktingbarn är alltså ingen ny företeelse, bland annat tog Sverige under andra världskriget och det finska vinterkriget emot ett stort antal barn. Då Finland anfölls av Sovjetunionen under det kalla kriget tog Sverige emot 70 000 barn, de flesta var yngre än 10 år (Brunnberg, Borg & Fridström 2011, Elmeroth & Häge, 2009). På 1980-talet tog Sverige emot barn från Eritrea och Iran, länder som drabbats hårt av krig. De senaste åren har antalet ensamkommande flyktingbarn från länder som Somalia, Afghanistan och Irak ökat på grund av just krig. Ensamkommande flyktingbarn är ett varaktigt fenomen som berör hela världen och kommer att göra sig gällande så länge som krig, konflikter, fattigdom och naturkatastrofer är en bestående del av människors vardag (Angel & Hjern, 1992; 2008).

Migrationsverket, i enlighet med FN:s barnkonvention, benämner *barn* som personer under 18 år. *Ensamkommande flyktingbarn* är de barn och ungdomar som vid ankomsten till Sverige är skilda från föräldrar eller annan vårdnadshavare (Migrationsverkets rapport 2010). De ensamkommande flyktingbarnen utgör en mycket utsatt grupp, ofta bär de med sig en känsla av övergivenhet och ovisshet då deras framtid ter sig som högst osäker. De har ofta erfarenheter av traumatiska händelser i hemlandet och under flykten där de kan ha blivit utsatta för våld, sexuella övergrepp, bevittnat familjemedlemmars död eller avrättning. Den primära orsaken till flykt, men även något som präglar själva flykten i sig, är för många av barnen alltså olika typer av våld (Brunnberg, Borg &

Fridström 2011). Barnen saknar ofta möjlighet, makt och kontroll att påverka sin situation och rädslan inför att bli övergivna, lämnade ensamma, är ofta svårare än rädslan för att bli skadade eller dödade (Elmeroth & Häge, 2009).

Diagrammet nedan gäller till slutet av februari 2012 och visar att ensamkommande flyktingbarn är ett ständigt ökande fenomen i Sverige. Migrationsverket har höjt sin tidigare prognos för antalet asylsökande barn/ungdomar som kommer att anlända till Sverige år 2012 från 2900 till 3100, alltså en ökning med 300 barn/ungdomar (Migrationsverket, 2012)

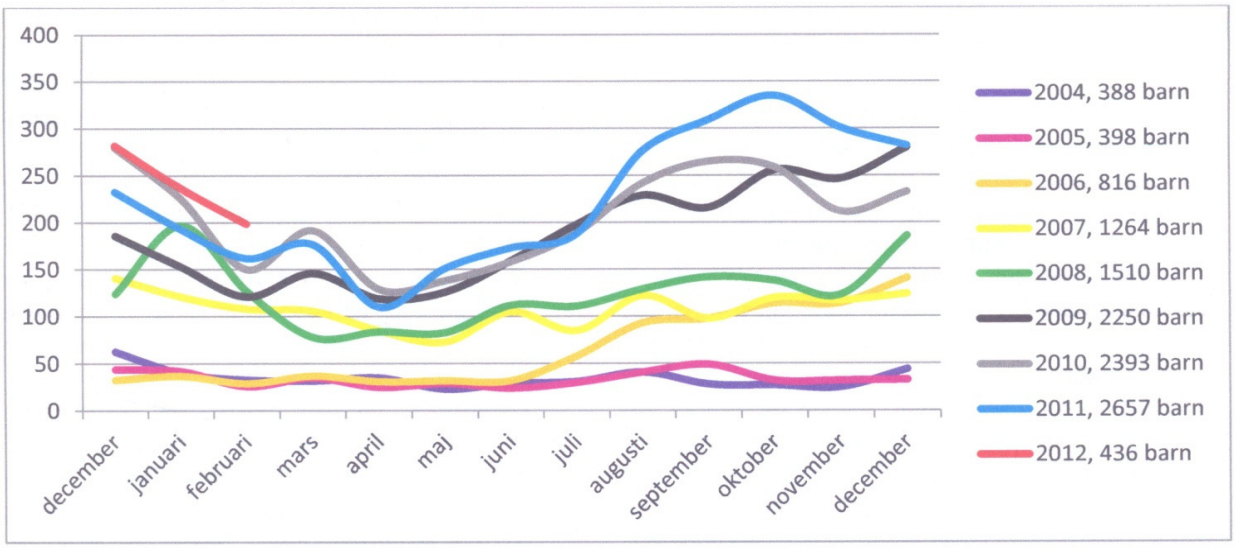

(Migrationsverket, 2012)

De flesta ensamkommande barn som anlänt till Sverige de senaste åren är pojkar mellan 16 och 17 år som kommer från Afghanistan, Somalia och Irak. Det är kommunen som ansvarar för ungdomarnas rätt till skydd, sjukvård, god man och ett tryggt boende. Ofta placeras de på olika gruppboenden men kan även komma att placeras i familjehem. Kommunen ansvarar även för skapandet och upprätthållandet av en meningsfull tillvaro för barnen där de känner sig trygga och kan knyta an till nya sociala kontakter (Migrationsverket 2011). De ensamkommande flyktingbarnen har som tidigare beskrivits ofta svåra traumatiska erfarenheter och upplevelser i bagaget, detta till skillnad från de barn som vuxit upp i länder där det råder fred. Ofta präglas deras vardag av de svåra upplevelser de bär på (Elmeroth & Häge 2009).

De grundläggande behoven för de ensamkommande barnen ser liknande ut på så sätt att de så fort som möjligt behöver lära sig svenska och att de är i stort behov av stöd och hjälp med att skapa sig ett socialt nätverk för att därigenom kunna lära sig det nya landets samhälleliga koder. Viktigt blir då att de som kommer i kontakt med barnen så som gode män, socialtjänsten, boendepersonal och skola har ett genuint intresse för deras situation och har en förmåga att kunna lyssna, vägleda och utgöra förebilder för barnen (Fälldin och Strand 2010). Dessa kontakter är av stor betydelse för flyktingbarnens identitetsutveckling i det nya landet, eftersom identiteter kan sägas behöva ställas i relation till någon eller något för att komma till liv och bli meningsfulla. Barnet behöver stöd i den processen som att omorientera sig i den nya situationen innebär där de på nytt tvingas söka svar på frågor som; vem är jag?, Vem är du?, Vilka är de? och Vilka är vi?. För detta behöver de en omgivning som kan bekräfta svaren på dessa frågor (Stier 2003).

Identiteten kan sägas vara något som skapas och återskapas utifrån individens uppfattning av sig själv i förhållande till omgivningens bemötande och därmed hur individens egenskaper och handlingar värderas. Hur individen sedan bemöter omgivningens avspeglingar påverkar dennes självbild (Ahmadi 2003). Individen tolkar och omtolkar ständigt sin omvärld för att på så sätt finna mening i vad som sägs och görs, detta hjälper individen att anpassa sitt eget beteende och söka förstå anledningen till varför andra beter sig som de gör (Giddens 2007). Alla individer är på så sätt i behov av gemenskap, en grupptillhörighet i utvecklandet av sin identitet. Det ensamkommande flyktingbarnet saknar, då det anländer till det nya landet utan föräldrar eller andra anhöriga, de människor som tidigare i livet bekräfta deras identitet. En situation som kan leda till en upplevelse av identitetsförlust som ytterligare förstärks i mötet med det nya landets kultur, normer och värderingar. På så sätt kan sägas att deras identitetsutveckling är beroende av en helt ny uppsättning av samhälleliga villkor och kulturella referenser som barnet i normala fall successivt socialiseras in i från en tidig ålder (Ahmadi 2003). Detta innebär att de ensamkommande flyktingbarnen måste lära sig ett helt nytt symbolspråk för att kunna interagera med den nya omgivningen (Giddens 2007).

2.2 Syfte och Frågeställning

Studiens syftar till att beskriva och analysera ensamkommande flyktingbarns identitetsutveckling efter ankomsten till Sverige. Deras situation är socialt komplicerad då de, när de anländer till Sverige utan föräldrar eller annan vårdnadshavare, ofta helt saknar ett socialt nätverk. Utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv är det därför motiverat att söka tolka och förstå hur dessa barn och ungdomars identitet och självbild utvecklas i den nya situationen. I analysen kommer vi att lyfta fram betydelsen av att kunna återskapa en känsla av sammanhang. Utifrån studiens syfte har vi valt att utgå från följande frågeställningar:

- Hur påverkas identitet och självbild av de situationer och utmaningar man som ensamkommande flyktingbarn ställs inför när man försöker anpassa sig till ett liv i ett nytt land?

- Hur hanterar de ensamkommande flyktingbarnen den nya situationen?

3 DISPOSITION

I följande studie kommer vi efter den inledande delen som utgjorts av inledning, bakgrund och syfte/frågeställning att definiera centrala begrepp, redogöra för tidigare forskning inom ämnesområdet ensamkommande flyktingbarn och presentera vår teoretiska ram. Sedan går vi vidare till en grov tolkning av deras utsagor som utmynnar i en sammanfattning av barnens berättelser. Detta i sin tur utgör grunden för vår preliminära tolkning. Den preliminära tolkningen i sin tur blir stoffet för vår huvudtolkning av de ensamkommande barnens identitetsutveckling. I huvudtolkningen kopplar vi det empiriska materialet till tidigare forskning och studiens teoretiska ram.

Våra frågeställningar handlar om ett nyfiket intresse för de ensamkommande barnens identitetsutveckling. Anledningen till att vi inte inlednings kopplar deras berättelser till identitet är att vi först velat beskriva det sociala sammanhang som utgör grunden till densamma. Detta för att slutligen i vår huvudtolkning ska kunna koppla barnens identitet och identitetsutveckling till betydelsen av den mellanmänskliga interaktionen i ett visst socialt sammanhang. Vi menar med andra ord att det är relevant att undersöka barnens sociala situation för att på så sätt kunna ringa in vad som leder till deras identitetsutveckling. Vi har avsiktligen sparat kopplingen till de

ensamkommande flyktingbarnens identitetsutveckling i förhållande till deras sociala situation till avsnittet ”huvudtolkning”.

I den löpande texten kommer vi att växelvis benämna ensamkommande flyktingbarn, med hänvisning till definitionen nedan som barn eller ungdom. Detta bland annat på grund av att de i olika källor benämns på olika sätt.

3.1 Definitioner av centrala begrepp

Nedan följer definitioner av relevanta begrepp för uppsatsen. Syftet är att underlätta för läsaren då den begreppsliga definitionen inte alltid är självklar utan snarast oftast präglas av en mångtydighet. Dessa begrepp är **flykting**, **ensamkommande flyktingbarn** och **identitet.**

Flykting: person som lämnat sitt land och inte kan återvända på grund av fruktan för förföljelse beroende på ras, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiös eller politisk uppfattning. Definitionen återfinns i FN:s konvention (Genève 1951) om flyktingars rättsliga ställning, och för denna kategori av flyktingar används ibland termen konventionsflykting. Flyktingar är även de som tvingats lämna sitt hemland på grund av krig eller inbördeskrig. (http://www.ne.se/kort/flykting).

Ensamkommande flyktingbarn: barn eller ungdomar under 18 år som kommer till Sverige i egenskap av att vara flykting och som anländer utan legal vårdnadshavare (Migrationsverket)

Identitet: begreppet är mångfasetterat och definieras olika beroende på den vetenskapliga disciplinen. Vi har valt att ta fasta på identiteten som något som skapas och återskapas utifrån individens uppfattning av sig själv i förhållande till omgivningens bemötande och därmed hur individens egenskaper och handlingar värderas. Hur individen sedan bemöter omgivningens avspeglingar påverkar dennes självbild (Ahmadi 2003).

4 TIDIGARE FORSKNING

4.1 Inledning

I detta avsnitt kommer en redogörelse av redan existerande forskning inom ämnesområdet ensamkommande flyktingbarn. Barn och ungdomar på flykt som kommer till Sverige ensamma är som tidigare beskrivits ingen ny företeelse, trots detta är forskningen inom ämnesområdet förhållandevis begränsad. Av den anledningen har vi valt att åskådliggöra deras situation utifrån tidigare forskning oberoende av kön, ålder och vistelseland. Den forskning vi har funnit har ofta haft en psykologisk vinkling, den typen av forskning kring ensamkommande flyktingbarn är inte helt ovanlig däremot är studier utifrån ett mer socialpsykologiskt perspektiv mer sällsynta.

4.2 Ensamkommande barn- en forskningsöversikt

Brunberg, Borg och Fridström (2011) har haft som syfte att dels belysa de ensamkommande barnens situation i Sverige med grund i FN:s barnkonvention och dels att göra en systematisk genomgång av den nationella och internationella forskningen som finns inom området. Författarna har med andra ord koncentrerat sig på ensamkommande barn och ungdomars erfarenheter och upplevelser.

Kunskapsgenomgången har visat att svensk forskning inom ämnesområdet ensamkommande flyktingbarns socialpsykologiska situation är mycket begränsad. Studierna är så pass få att det inte går att skapa sig en generell bild av dessa barns situation och hur de bemöts i Sverige. Dock visar de få studier som faktiskt genomförts på brister i mottagandet av dem. Författarna tar även upp i sin redovisning av den existerande forskningen att etableringen i det nya landet innebär en omvälvande process, därför krävs ett effektiv socialt arbete som bygger på ett gott samarbete mellan barnen och socialarbetare baserat på en ömsesidigt tillit och förtroende.

Författarna visar i deras genomgång av de databasbaserade artiklarna att kulturella frågor var centrala då de på ett eller annat sätt belystes i alla artiklar. Studien visar också att det finns stort intresse för det sociala arbetet och omhändertagandet av de ensamkommande flyktingbarnen samt för hälsorelaterade frågor. Vad författarna emellertid uppmärksammar som starkast i sin forskningsöversikt är behovet av ytterligare forskning inom flera områden relaterade så som mottagandet vid ankomsten, hur olika typer av boende organiseras, information och hjälp till fosterfamiljer, barnens relation till jämnåriga och de knyter an till.

4.3 Bemötandets betydelse

Hopkins och Hill (2010) diskuterar de grundläggande behoven hos ensamkommande flyktingbarn och ungdomar i Skottland med utgångspunkt i deras egna berättelser och utsagor från människor som på olika sätt arbetar med att stödja barnen i det nya hemlandet. Situationen är enligt författarna komplex och det behöver tas hänsyn till den process som etablerandet i det nya hemlandet innebär. Forskarna kommer till slutsatsen att de ensamkommande barnen och ungdomarna visar på en exceptionell förmåga att hantera sin situation, ett starkt engagemang gällande utbildning och en vilja och kapacitet att sträva mot specifika mål. Författarna konstaterar att det finns ett behov hos dem av stöd när det gäller interpersonella dilemman och bearbetning av trauman men att vad som framförallt efterfrågas av barnen är hjälp med praktiska frågor så som boendesituation, olika typer av information och stöd i rättsliga frågor. Behoven och styrkorna hos dem pekade enligt författarna framförallt mot utbildningens centrala roll i sammanhanget.

I rapporten *”Att möta de ensamkommande barnen”* som Rädda Barnen givit ut år 2004 beskriver Brendler och Lindqvist hur de ensamkommande flyktingbarnen upplever asylprocessen. Rapporten

är baserad på djupintervjuer med ett antal ungdomar och samtal med personal på olika boenden för ensamkommande flyktingbarn. Rapporten beskriver ungdomarnas väntan på besked om uppehållstillstånd som psykisk tortyr, ju längre väntan desto svårare blir det för ungdomen att hantera sin ångest, känsla av ensamhet och övergivenhet. Den mest kritiska perioden är den tid då de anländer till Sverige, av stor betydelse är därför hur de då tas emot. I det nya landet möter de ett nytt språk och en ny kultur och livsstil. Att erhålla ett psykosocialt stöd under denna period är enligt studien av högsta vikt. Vidare visar rapporten att metoder för bemötandet behövde utvecklas och tydliga pedagogiska modeller införas bland den personal som arbetar med de ensamkommande flyktingbarnen som klargör roller, krav och förväntningar. Studien visar att dessa modeller är viktiga när man arbetar med ungdomar från många olika kulturer och bakgrunder. Vidare menar författarna att personalen för att kunna bemöta ungdomarna på bästa sätt behöver ha en krismedvetenhet med kunskaper om krisers förlopp, traumans påverkan på individen och om olika sociala problem som kan uppstå i situationen.

Derluyn och Broekaert (2008) har studerat ensamkommande flyktingbarn i Belgien. I studien framkommer att upplösningen av ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk och att mista föräldrarnas stöd utgör faktorer som riskerar att påverka deras psykologiska välbefinnande. Resultatet visar även att det sociala stödet från personalen på asylboenden och stöd från den etniska gemenskapen är avgörande för barnens välmående. Författarna visar på vikten av ett väl utarbetat system för omhändertagandet av dessa barn och ungdomar, detta för att kunna möta deras specifika situation och behov. Studien belyser ensamkommande barn och ungdomars behov av socialt stöd och hur det borde stå bortom allt tvivel att involverade myndigheter har en etisk, moralisk och rättslig skyldighet att tillgodose behoven hos dessa minderåriga.

4.4 Livsvillkor

Wallin och Ahlström (2005) beskriver hur det i slutet av 1980-talet började anlända ensamkommande flyktingbarn till Sverige. Den aktuella studiens syfte har varit att beskriva hur ensamkommande unga vuxna upplever sin livssituation och välmående sju år efter att de fått permanent uppehållstillstånd i Sverige. Resultaten visar enligt Wallin och Ahlström att de flesta av deltagarna var nöjda med sin nuvarande livssituation och att de anpassat sig till förutsättningarna i det nya hemlandet. De hade ofta utvecklat ett socialt nätverk främst bestående av vänner från samma etniska grupp.

Marie Hessle (2009) har studerat ensamkommande asylsökande barns levnadsförhållanden i Sverige, deras levnadsförhållanden i ursprungslandet, barnens motiv för flytten till Sverige samt vägen dit. Resultatet av studien visar att de ensamkommande asylsökande barnen efter att ha erhållit permanent uppehållstillstånd etablerat sig i det svenska samhället, visat en stark vilja att lära sig det svenska språket och en hög ambitionsnivå gällande prestationer i skolan. Utöver att vara ekonomisk oberoende visade de en stark tilltro till att framtiden skulle te sig positiv för dem, detta gjorde att de uttryckte välbefinnande. Flera av informanterna gav uttryck för den stora utmaningen som kulturmöten med det svenska samhället inneburit. Många av de barn som ingått i Hessles studie har flytt från länder där det råder ett kollektivistiskt samhällssystem. Alltså länder där familj, släkt och vänner står för omsorgen av individen och utgör den främsta källan till trygghet, till ett samhälle där individen har stort eget ansvar och där staten tar ansvar och träder in med stöd till den enskilde individen. Med detta menar Hessle att en individualistisk livsform i det nya landet kan leda till att dessa barn upplever ensamhet och isolering, som främlingar. Författarens poäng är att det ensamkommande barnet i kulturmötet med det svenska samhället riskerar att hamna i situationer där deras kollektivistiska erfarenheter krockar med kravet på den individualistiska självständighet som förväntas i Sverige.

4.5 Meningsskapande

Goodman (2004) visar i sin studie om ensamkommande flyktingbarn från Sudan att trots att de vuxit upp under inbördeskriget med våld och separation från familjen har barnen klarat sig bra i mottagarlandet Amerika. Studien visar att de ensamkommande flyktingbarnen barnen trots de trauman de blivit utsatta för inte i vuxen ålder uppvisar uppenbara tecken på psykopati eller dysfunktionella levnadssätt. I studien framkommer fyra olika teman som utgjorde coping-strategier för barnen: 1) Kollektivet och kollektivet själv: barnen delade upplevelser och utgjorde ett stöd för varandra, 2) Psykologisk på individnivå och kollektiv nivå: barnen uppmuntrade varandra att ”tänka annat”, 3) Meningsskapande genom en tro på en ”högre mening” och 4) Hopp om ett bättre liv trots år av olycka.

Åsa Löwén (2006) tar upp olika resurser och problem kopplade till flyktingbarns situation och möjlighet att skapa mening i sin nya tillvaro. Författaren belyser hur de hanterar situationer, sin livshistoria, sitt beteende och sina emotioner på ett meningsskapande sätt. Vidare menar författaren att de problemen som flyktingbarn har är mer kända än vilka resurser som de facto finns att tillgå. Författaren kommer till slutsatsen att en av de viktigaste resurserna som de har att tillgå är skolmiljön och lärare. Där får barnet möjlighet till kreativitet och lek.

4.6 Identitet och språk

Seija Wellros (1998) menar att språket spelar en viktig roll i socialiseringsprocessen eftersom det är med språkets hjälp som vi utvecklar olika tankemönster och kan föra dessa vidare till nya generationer samt lära ut normer och värderingar. På så sätt kan språket sägas stärka den sociala identiteten. Även Elsie Franzén (2001) finner att en viktig del av den socialisationsprocess som att komma till ett nytt land innebär är att lära sig det nya landets språk. Detta eftersom språket både är en del av identiteten och fyller en viktig funktion när det gäller att kommunicera, skaffa sig kontakter inom och söka förstå det nya samhället. Detta möjliggör för individen att kunna jämföra tidigare erfarenheter i det gamla samhället med det nya för att på så sätt förena de två världarna. Viktigt för individen är att i det nya landet skapa sig en umgängeskrets som kan ersätta det tidigare sociala nätverket. I det nya nätverket av kontakter speglas individen på nytt vilket ger denne en upplevelse av att vara en del av ett större sammanhang något som i sin tur är viktigt för identitetsutvecklingen och kan bidra till att individen accepterar sig själv i sin nya situation.

Olga Keselmans (2009) har belyst olika kommunikativa dilemman som uppstår i utredningsintervjuer med rysktalande ensamkommande flyktingbarn som ansökte om asyl i Sverige mellan 2001 och 2005. Resultatet av studien visar att de kommer till Sverige för att stanna och att de själva spelar en aktiv roll i asylprocessen. En rad olika faktorer spelar då in så som tidigare livserfarenheter, sårbarhet, psykosomatiska problem, minnes- och koncentrationssvårigheter samt deras förmåga att som självständiga aktörer påverka asylprocessen. Asylprocessen påverkas av barnens förmåga att orientera sig i en ny social kontext där de varken behärskar språket eller samtalets grundläggande normer och regler.

4.7 Identitet och kultur

André Jansson (2001) tar upp att identitetsskapandet är en process som berör relationen mellan individen och den sociala omgivning denne befinner sig i, identiteten bygger således på en balans mellan autonomi och tillhörighet. Detta innebär att individen måste uppleva en balans mellan ett tillstånd av autonomi genom individuation/separation och en tillhörighet i den sociala världen genom integration/relation. Detta för att kunna skapa en balanserad självupplevelse, något som människan hanterar under hela sitt liv. Individen lever under ett ständigt hot att mista sin identitet

antingen genom att återvända till en fullständig integration eller genom social avskildhet, det vill säga fullständigt separation. Detta gör begreppet identitet till något mycket komplext eftersom växelspelet mellan separation och integration är en ständig pågående process. På grund av detta är identitet alltid ett ofullbordat projekt, eftersom den är i ständigt tillblivelse.

Jansson (2001) tar upp Simmels syn på identitet där han menar att alla individer är ett fragment av eller ett försökt till sin egen identitet. Personligheten baseras på så sätt inte enbart på individuella erfarenheter, utan hur den bedöms och upplevs av omgivningen, därför kan individen aldrig *vara* sin identitet. Resonemanget innebär att identitet aldrig är en individuell egenskap utan en kategori under ständigt social förhandling. Det är ändå möjligt att uppleva en subjektiv identitet, en förståelse för hur den egna existensen hänger ihop med de olika sociala sammanhang man deltar i. Med andra ord handlar det om att kunna se sig själv och sina handlingar med omgivningens ögon för att på så sätt få en mer sammanhängande upplevelse av vem man är.

Enligt Jansson (2001) skapas kulturen i ett ständigt pågående växelspel mellan uttryck och tolkning, genom denna process blir människors sociala handlingar meningsfulla - kulturella. Det kulturella är inte enbart en individuell angelägenhet, detta eftersom det alltid utgår från ett symboliskt utbyte individer emellan. Jansson belyser Fish begrepp *tolkningsgemenskaper* som innebär en gemensam tolkning av strukturerade nätverk av betydelser. Liknande gemenskaper utgör grunden för att människor ska kunna nå fram till gemensamma sociala interaktioner. Tolkningsgemenskaper innebär *inte* avgränsade kulturer, en individ kan vara delaktig i olika tolkningsgemenskaper på samma gång och växla mellan dessa under olika stadier av livet.

Vidare menar Jansson att det finns en klar koppling mellan begreppet kultur och identitet, båda begreppen är decentrerade strukturer som befinner sig i ständigt tillblivelse. Det går inte att finna en absolut kärna vare sig hos individen eller endast med utgångspunkt i det kulturella, båda är intimt knutna till det sociala livets föränderlighet. Jansson menar att utifrån detta kan man definiera kulturell identitet som *”den subjektiva upplevelsen av att vara delaktig i en tolkningsgemenskap*” (Jansson 2001: 128).

Wellros (1998) tar upp att alla gruppgemenskaper utgör sociala konstruktioner och att dessa är beroende av det kulturella sammanhanget och de normer, regler och värderingar som finns inom en viss grupp. Dessa normer och regler lärs in under socialisationsprocessen där individen successivt accepterar dessa som de rätta, något som kan sägas vara orsaken till att det finns ett starkt samband mellan kultur och social identitet. Under hela livet kommer individen att tillhöra olika grupperingar vars koder har socialiserats och internaliserats, detta innebär att individen ofta är medlem av många olika kulturer. Kulturskillnader finns alltså inte enbart mellan olika länder utan även mellan olika gruppgemenskaper. Det finns dock vissa sociala gruppidentiteter som individen ofrivilligt definieras utifrån, vissa är mer grundläggande än andra eftersom de förvärvas tidigt i livet, dessa kan till exempel vara klass, kön och etnicitet.

4.8 Kulturkrockens inverkan på identitetsutvecklingen

Birgitta Angel och Anders Hjern (1992) menar att många flyktingbarn kommer från kollektivistiska samhällen där djupa emotionella band finns till både den direkta familjen och mer avlägsna släktingar och att dessa står för den sociala tryggheten. Ann Frizén och Philip Hwang (2006) tar upp att barnen vid flytt tvingas lämna sitt ursprungliga kulturella sammanhang, det vill säga *allt* som för honom/henne är bekant och tryggt, därmed bryts samspelet med dem som tidigare identifierat och bekräftat barnens identitet. Att möta den nya kultur som skiljer sig från den egna gör att de tidigare erfarenheter som barnet upplevt har förlorat sin betydelse då de symboler, normer, värderingar, och sociala regler från hemlandet inte stämmer överens med det nya landets kultur. Ett annat hinder är språket, att individen inte bemästrar det gör att denne har svårt att göra sig förstådd vilket gör att

anpassningen till det nya miljön blir problematisk, detta medför att den ursprungliga identiteten inte bekräftas av omgivningen.

Wellros (1998) belyser hur samtliga som flyr sitt land för att flytta till ett annat upplever en kulturkrock i mer eller mindre utsträckning då det i det nya landet finns en kultur, ett språk och en etnicitet som skiljer sig från den ursprungliga. Detta väcker känslor av osäkerhet, stress och förvirring hos individen. Även Nader Ahmadi (2003) tar upp att en känsla av identitetsförlust kan uppstå hos den unge om kulturkrocken är för stor, något som kan medföra att denne förlorar upplevelsen av stabilitet, även en känsla av att inte veta vem man är som individ kan uppkomma. Vidare menar författaren att det krävs ett stort psykologisk arbete från flyktingens sida för att kunna bygga upp en ny säker identitet.

Frizén och Hwang (2006) menar att detta psykologiska arbete innebär att individen börjar reflektera kring sin ursprungliga identitet för att sedan kunna anpassa sig till rådande förhållanden i det nya hemlandet. Situationen kan innebära att det uppstår en konflikt hos individen gällande i vilken utsträckning denne ska fortsätta identifiera sig med sin ursprungliga identitet eller anpassa sig till och identifiera sig med majoritetsgruppen i det nya samhället. Att anpassa sig till majoritetsgruppen kan innebära att individen i viss mån kan undvika att utsättas för fördomar och diskriminering.

Angel och Hjern (1992) menar att hur den unge förhåller sig till sin ursprungliga identitet kan te sig på olika sätt. Individen kan isolera sig från det nya landets kultur och människor och hålla fast vid den egna kulturen, något som bland annat kan ha att göra med de svårigheter som uppkommer då denne inte alltid förstår och kan göra sig förstådda på grund av språksvårigheter. En annan faktor av betydelse är att individen förlorat både den roll och position denne haft i sitt hemland. Som försvar mot denna identitetsförlust och avsaknad av sammanhang kan konsekvensen bli att individen håller fast vid den egna kulturen genom att framförallt välja att umgås med sina landsmän. Kontrasterande kan individen välja att ha en mer öppen inställning till det nya men samtidigt inte släppa helt på sitt tidigare kulturella förhållningssätt. Ett ytterligare förhållningssätt är att individen fullständigt ersätter den egna kulturen med det nya hemlandets kultur, normer och traditioner. Oavsett förhållningssätt förändras identiteten med tiden på grund av nya erfarenheter och speglingar från olika samhälleliga grupperingar. Successivt rotar sig flyktingen i den nya samhällsstrukturen utan att nödvändigtvis behöva ge upp sin gamla kulturella tillhörighet.

4.9 Sammanfattning tidigare forskning

Genomgången av tidigare forskning inom ämnesområdet ensamkommande flyktingbarn har genererat sex olika teman; Bemötandets betydelse, Livsvillkor, Meningsskapande, Identitet och språk, Identitet och kultur samt Kulturkrockens inverkan på identitetsutvecklingen.

Under temat ”**bemötandets betydelse**” framkommer det att den mest kritiska perioden för ungdomarna är den tid då de anländer till Sverige. De är då i stort behov av ett socialt stöd, detta då deras tidigare sociala nätverk inte längre kan ge den bekräftelse och det psykosociala stöd barnen är i behov av. Under temat bekräftas även att barnen ofta är mycket studiemotiverade och villiga att ta ansvar för sin livssituation.

Under temat ”**livsvillkor**” framkommer att de flesta av barnen några år in i vistelsen i det nya landet oftast etablerat sig väl i samhället och har ett socialt nätverk. Detta trots att de vid ankomsten inte har det kollektivistiska stöd som en utökad familj i hemlandet utgjort.

I temat ”**meningsskapande**” blir det tydligt att de ensamkommande flyktingbarnen trots att de genomlevt traumatiska händelser inte i vuxen ålder uppvisade ett dysfunktionellt levnadssätt och hur barnen/ungdomarna hanterar sitt beteende och sin livssituation på ett meningsskapande sätt.

Under temat ”**identitet och språk**” framkommer att en viktig del av de ensamkommande barnens socialisationsprocess som att anlända till ett nytt land innebär är att lära sig det nya språket för att på så sätt kunna utveckla ett nytt socialt nätverk som kan bidra till individens identitetsutveckling.

I temat ”**identitet och kultur**” framkommer det att identitetsskapandet är en process gällande relationen mellan individen och dennes sociala omgivning och hur identiteten aldrig kan sägas vara ett fullbordat projekt. Vidare framkommer att det är av vikt att kunna se sig själv och sina handlingar med omgivningens ögon för att på så sätt få en mer sammanhängande uppfattning om vem man ”är”, där av det sociala sammanhangets betydelse. Betydelsen av grupptillhörigheten betonas ytterligare och att alla grupper till syvende och sist utgör sociala konstruktioner beroende av det kulturella sammanhanget, alltså de olika normer och värderingar som gör sig gällande i en viss social gruppering.

Slutligen redovisas temat ”**kulturkrockens inverkan på identitetsutvecklingen**”. Utgångspunkten är att det finns ett starkt samband mellan kultur och social identitet och att alla individer under livet kommer att ingå i många olika sociala grupperingar med tillhörande normer och regler. Temat lyfter fram att alla som tvingas fly sitt land och flytta till ett annat upplever en kulturkrock i större och mindre utsträckning. I det nya landet finns alltid en kultur, ett språk och etnicitet som mer eller mindre tydligt kontrasterar mot den ursprungliga.

5 TEORETISK REFERENSRAM

5.1 Inledning

Vi är intresserade av att utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv med en hermeneutisk metodologisk ansats söka förstå och tolka ensamkommande flyktingbarns upplevelser av att flytta till Sverige. Fokus kommer att ligga vid hur dessa barn och ungdomar hittar känslan av gemenskap, trygghet och tillhörighet i det nya landet och hur det formar deras identitetsutveckling. Detta kan kopplas till den symboliska interaktionismens grundtanke om att individens identitetsskapande är en produkt av den mellanmänskliga sociala interaktionen. Vi anser även att en meningsfull koppling i sammanhanget kan göras till KASAM där individens motståndskraft antas bero på dennes upplevelse av sin tillvaro som meningsfull, begriplig och hanterbar.

5.2 Symbolisk Interaktionism

I skriften *Mind, Self and Society* (1934) översatt till Svenska; *Medvetandet, jaget och samhället (1976)* som bygger på olika föreläsningsanteckningar sammanställda efter tänkarens död återges George Meads resonemang kring frågan om hur det mänskliga medvetandet och jaget uppstår och utvecklas i den sociala interaktionen. Med andra ord kan jaget sägas utgöra en produkt av det mellanmänskliga samspelet nära sammanbunden med den rådande samhällsstrukturen. Mead (1976) skriver:

En person är en personlighet för att han tillhör ett samhälle, eftersom han tar över institutionerna i detta samhälle i sitt eget handlande. Han tar dess språk som ett medium genom vilket han får en personlighet, och sedan genom en process i vilken han tar de olika roller som alla de andra erbjuder kommer han att få samma attityd som medlemmarna i samhället (Mead 1934/ 1976:125)

Den symboliska interaktionismen som teoretiskt perspektiv möjliggör ett analyserande *av* och förståelse *för* individens unika levda verklighet med koppling till dennes identitetsskapande. Enligt perspektivet utgör samspelet med andra en avgörande faktor i utvecklandet av en identitet. Mead (1976) betonar symbolers centrala roll i den mellanmänskliga interaktionen, något som i sin tur utgör grunden för individens sätt att förhålla sig till sig själv och sin omvärld. På så sätt kan individen sägas vara en symbolbärare som med hjälp av ett symbolspråk, i interaktionen med andra, skapar sitt medvetande och sin jaguppfattning. Det sätt som individen blir bemött formar dennes självkänsla och utgör grunden för vem denna är tillsammans med andra och hur man förhåller sig till sig själv. Det sociala samspelet är på så sätt enligt Mead avgörande för individens identitetsskapande och möjliggör ett ständigt skapande och återskapande av identiteten i förhållande till den rådande sociala kontexten (Mead 1976).

Lars-Erik Berg (1977) tolkar Meads tankar kring hur identiteten utgör en produkt av den sociala interaktionen inom vilken olika normer och värderingar befästs. Något som innebär att det sätt individen blir bemött på har stor betydelse för utvecklandet av dennes självbild och upprätthållandet av en viss identitet. Vidare belyser Berg hur Mead teoretiserar kring hur samhället medverkar till att skapa individens självbild, och det ”jag” som enligt Mead kan delas upp i två uttryck; ”I” och ”me”. Fokus ligger på hur individen utvecklar sitt medvetande i förhållande till ”den andre”. ”Me” utgör den del av ”jaget” som är socialt bestämt och med andra ord utgör en produkt av hur individen värderas av andra. När individen istället ser på sig själv som ett subjekt talar Mead om ett ”I” som är mer självständigt i förhållande till andra. ”I” kan till exempel aktivt reagera på och därmed inte nödvändigtvis acceptera den ”andres” bild av sin identitet.

Mead (1976) menar att ”I” och ”me” befinner sig i en ständig pågående dialog där ”me” lyssnar på ”I” och vice versa för att på så sätt skapa en sammanhängande identitet hos individen. Med grund i

resonemanget kan identiteten ses som något som präglas av sociala erfarenheter och därmed i förlängningen som ett resultat av de kulturella mönster och rådande normer som gör sig gällande i ett visst samhälle.

5.3 Symbolspråk och Social interaktion

Joel M. Charon (2009) lyfter i sin bok *Symbolic Interactionism. An introduction, An interpretation, An Intergration* frågan kring hur individens symbolanvändande skapar den individuella verkligheten, möjliggör ett komplext samhälle och bidrar till en rad olika egenskaper som sammantaget säkerställer människans särställning i naturen. Kärnan i resonemanget är att människor aldrig kan se ”verkligheten” som den ”är” då den istället alltid utgör en produkt av individuella tolkningar. Först när vi lärt oss symbolernas innebörder i ett visst socialt sammanhang blir det möjligt att i interaktionen inte bara reagera på omgivningen utan också att förstå den. Med andra ord söker individen genom sitt handlande att göra världen begriplig (Charon 2009). ”*Meaning… arises out of social interaction that one has with one´s fellows”* (Blumer i Charon, 2 009:59) Under livets gång lär sig individen att interagera och söka förstå andra, i den mellanmänskliga interaktionen utvecklas på så sätt olika roller, regler och värderingar som en del av det symbolbaserade språkliga bruket. Mead som Charon citerar skriver:”*A person learns a new language… and gets a new soul...* [*each of us] becomes in that sense a different individual”*(Charon, 2009:60).

Irene Levin och Jan Trost (1996) belyser i sin bok *Att förstå vardagen- med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv* hur människor påverkas av varandras närvaro och hur individens tankar, känslor och beteenden framförallt är en produkt av den mellanmänskliga interaktionen. Detta innebär att vem individen är och hur denne ser på sig själv och ses av andra endast kan förstås i relation till ett större socialt sammanhang. I en dynamisk och livslång interaktionsprocess förändras kontinuerligt både människan och dennes sociala verklighet, något som innebär att nya tankar och värderingar uppstår hos individen som en del av det sociala samspelet. I enlighet med ett symboliskt interaktionistiskt synsätt föds vi inte med ett fast jag, istället blir ”jaget” till i interaktionen, ett interagerande både med sig själv och med andra i en dynamisk och livslång process.

Thomas Johansson och Frederik Miegel (1996) tar upp i boken *Kultursociologi* att *s*ymbolspråket varierar mellan olika samhällen och kulturer. Detta innebär att vi kommunicerar och ser världen utifrån olika perspektiv. Vad som ter sig obegriplig för individen i ett visst sammanhang kan te sig naturlig för en annan; detta innebär att individen i hög utsträckning tolkar världen utifrån kulturellt inlärda antaganden. Symbolisk interaktion kan på så sätt sägas vara kulturbunden då varje samhälle är uppbyggt kring specifika värderingar och moraliska uppfattningar som hjälper individen att göra sin värld mer begriplig. I interaktionen socialiseras individen tidigt in i samhällets rådande värderingar som gör att denne betraktar den egna kulturen som självklar. Även Anthony Giddens (2007) belyser i sin bok *Sociologi* hur vår omgivning på så sätt är uppbyggd kring ett gemensamt symbolspråk som underlättar och fyller en viktig funktion i interaktionen.

5.4 Etnicitet

Peterson och Ålund (2008) belyser hur begreppet etnicitet kan definieras olika beroende av vilket perspektiv som antas. Vidare menar författarna att vad som är karakteristiskt för etniska grupper är att individerna där inom delar en gemensam kulturell identitet, värderingar och traditioner som ofta har en specifik koppling till ett visst land. Med andra ord kan etnicitet sägas vara resultatet av den sociala interaktionen i ett visst sammanhang. I det sociala samspelet produceras och reproduceras etnicitet och blir därmed betydelsebärande, men den kan även förlora sin betydelse. Detta innebär att etnicitet aldrig kan sägas vara en statisk företeelse, snarast förändras den beroende av omständigheterna.

Etnicitet spelar ofta en roll i individens identitetsuppfattning och skapar en viss grupptillhörighet. Med andra ord, den etniska aspekten av identiteten handlar om individens upplevelse av att vara en del av en viss grupp och hur denne därigenom positioneras av andra. Som identitetsfaktor uppmärksammas etnicitet oftast först när kulturella skillnader gör sig gällande i ett visst samhälle. Eftersom etniciteten ger upplevelse av ”att höra till” eller att ”inte höra till” är den viktig för individens identitetsskapande då den skapar en känsla av identifikation med en viss grupp. (Peterson& Ålund, 2008)

5.5 Identitet

Jonas Stier (2003) tar i sin bok *Identitet. Människans gåtfulla porträtt* upp att identiteten bara kan vara meningsfull i relation till något annat, alltså i förhållande till de sammanhang och sociala regler individen lever i. Genom socialiseringsprocessen som börjar redan vid födelsen blir individen till en del av ett sammanhang. Genom socialiseringen kan individen identifiera sig med sin omvärld vilket gör det möjligt för denne att bli en del av en gruppgemenskap. Under barndomen är det främst föräldrarna som påverkar barnets identitetsutveckling eftersom barnet härmar dessas beteende, detta kallas för primärsocialisation. Barnets självbild växer successivt fram genom att det ser sig själv utifrån sin omvärlds speglingar. Denna självbild är på så sätt resultatet av det sociala samspelet som sker mellan barnet och andra, såsom föräldrar, vänner och lärare.

Vidare menar Stier (2003) att individen under tonåren söker bli mer självständig i relation till föräldrarna för att finna en egen identitet samtidigt som denne under perioden utforskar vuxenlivet. Detta är en omvälvande tid då tonåringen slits mellan självhävdelse och förnekelse och är stundtals utagerande, stundtals tillbakadragen. Tonåringen vill vara självrådig och vill gärna sätta gränser mot sin omgivning. Den unge utforskar olika anpassningsstrategier för att hanterar de olika situationer och rollförväntningar som kan uppstå. Genom att den unge markerar sin personlighet som unik och speciell tar han/hon kontroll över sitt eget liv. Vidare prövar individen sig fram mellan olika livsstilar, exempelvis genom att ändra och experimentera med åsikter, musiksmak och klädstilar. De individuella åsikterna och värderingarna blir under denna process allt viktigare, då individen söker ideal som skiljer sig mot föräldrarnas. Samtidigt är individen starkt beroende av att tillhöra en grupp, vänner och idoler blir allt viktigare. Tonåringen kommer gradvis till insikt om det unika med sig själv, på så sätt växer individualiteten fram.

5.6 KASAM (Känslan av sammanhang)

Känslan av sammanhang (KASAM) är ett begrepp myntat av Aaron Antonovsky (2005). Vi har valt att använda oss av begreppet i vår studie för att söka förstå hur informanter hanterar olika problematiska situationer de konfronterats med. Vi söker med andra ord med hjälp av KASAM förstå hur individen förhåller sig till och hanterar olika påfrestningar.

KASAM utgör ett salutogent perspektiv vilket innebär fokus på de hälsobringande komponenterna, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Dessa tre ger en förklaring till hur individen klarar

av att hantera både positiva och negativa upplevelser i livet. Således kan genom KASAM ges svar på varför vissa individer klarar sig bra fast de har mött svåra omständigheter i sina liv och hur de till och med utvecklas till följd av dessa motgångar (Antonovsky 2005).

> *”Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begreppsliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang” (Antonovsky 2005:46)*

KASAM:s första komponent är *Begriplighet* och handlar enligt Antonovsky (2005) om i vilken utsträckning individen uppfattar inre och yttre stimuli som begripliga, ordnade, sammanhängande strukturerad och tydliga. Detta innebär att här fokuseras på individens upplevelser av olika händelser eller situationer som han/hon konfronteras med. Vidare menar författaren att de individer som har en hög känsla av begriplighet ser framtida situationer som förutsägbara och kan möta situationens omständigheter eller och att dessa går att ordna och förklara. Detta innebär att individen trots svåra upplevelser så som krig, död och motgångar kan agera på ett förnuftigt sätt och lyckas göra situationen begriplig och stabil samt accepterar situationen som en erfarenhet, något att lära sig av.

Den andra komponenten är *Hanterbarhet* som handlar om individens upplevelse av att de resurser som står till dennes förfogande kan hjälpa till att hantera den inre och yttre stimuli som den möter.
Om individen har hög känsla av hanterbarhet kommer denne inte uppleva sig som ett offer för omständigheterna utan den kommer att kunna ta sig ur de svåra situationerna utan att sörja dessa för evigt. Resurserna handlar inte enbart om de som individen själv besitter utan även om de resurser som kontrolleras av andra nära, så som familj, vänner, arbetskamrater, professionella och som denne litar på och kan räkna med.

Den sista komponenten *Meningsfullhet* menar författaren är begreppets motivationskomponent. De individer som har stark KASAM tenderar att tala om saker i sina liv som är viktiga för dem och som de är engagerade i, saker som har betydelse inte enbart kognitivt utan också känslomässigt. Vidare fokuserar dessa individer på de saker som är värda att lägga energi och känslomässig engagemang på. Alltså, individer som har hög meningsfullhet kan se hemska och svåra upplevelser som utmaningar värda att investera energi på, med andra ord att vända svåra upplevelser i livet till något positiv för att på så sätt ge livet en mening.

6 METOD

6.1 Inledning

Ett grundläggande antagande gällande val av metodologisk ansats är att forskningsproblemet bör vara styrande, något vi som författare anammat genom att inta en kvalitativ ansats då vårt huvudsakliga syfte med studien har varit att söka tolka och förstå den unika individens upplevelser.

6.2 Litteratur och informationssökning

I vårt sökande efter relevant tidigare forskning inom ämnesområdet ensamkommande flyktingbarn använde vi oss av Mälardalen högskolans databas PsycINFO, Libris, DIVA, Discovery. Sökorden var bland annat *Ensamkommande flyktingbarn, unaccompanied minors, refugee children, unaccompanied youth AND unaccompanied minor.* Vi sökte även information på ett antal olika organisationers hemsidor så som Migrationsverket, UNHCR och Rädda Barnen.

6.3 Metodologisk ansats

Repstad (1993) återger i boken *Närhet och distans* att ett kvalitativt förhållningssätt innebär att man som forskare går in på djupet och söker bakomliggande orsaker till de problemställningar man vill undersöka. Ansatsen innebär därmed att söka se problemet i sin helhet med grund i individens perspektiv för att därmed kunna utkristallisera gemensamma mönster. Ofta är kvalitativa studier likt vår inriktade på svårkvantifierbara data såsom attityder, värderingar och föreställningar; så kallade mjukdata. Då syftet med vår uppsats är att undersöka ensamkommande flyktingbarns upplevelser anser vi en kvalitativ metod vara lämplig.

Vi har sökt skapa en djupare förståelse för de ensamkommande barnen/ungdomarnas situation med utgångspunkt i deras egna perspektiv snarast än att söka ge en allmängiltig bild. I det meningssammanhanget finns inga direkt kvantifierbara data, istället har vi försökt synliggöra hur deltagarna i undersökningen upplever sin unika situation för att sedan koppla det till vår teoretiska ram och tidigare forskning inom ämnesområdet. En kvalitativ ansats har på så sätt givit oss möjlighet att ta del av barnens upplevelser och sätta in dessa i en kontext för att på så sätt belysa de komplexa sociala processer som den mellanmänskliga interaktionen utgör.

6.4 Val av metod

Anländandet till Sverige som ensamkommande asylsökande barn präglas av en komplex situation där erfarenheter och upplevelser är av högsta betydelse. Bemötandet av barnen har betydelse för deras möjlighet att hitta sin plats i det svenska samhället. Av den anledningen har vi har valt att utgå från en hermeneutisk ansats i vår uppsats då metoden ger möjlighet att förstå fenomenet ensamkommande barn med utgångspunkt i deras egna upplevelser. Hermeneutiken som metod tillåter oss att använda vår förförståelse i tolkning av det insamlade materialet, bland annat så som tidigare nämnts med grund i det teoretiska ramverket och tidigare forskning. Målet är att utifrån en hermeneutisk ansats söka tolka, förstå och förklara fenomenet ensamkommande flyktingbarn med grund i deras egna upplevelser**.**

6.5 Hermeneutik

Hermeneutik är ett synsätt om förståelsens villkor men också en forskningsmetod som använder sig av tolkning som redskap i analysen. Det som hermeneutiken söker göra är att förstå företeelser som är svåra att hantera genom vår vardagsförståelse. Således har hermeneutiken sin grund i ett synsätt om att vi människor måste förstå och tolka för att göra tingen synliga för oss, med andra ord innebär detta att det jag förstår beror på mina upplevda erfarenheter. Den värld jag lever i bildar min förståelse och det är den förståelsen som skapar min värld men den kan förändras i omtolkningen av detsamma. Således befinner sig förståelse och tolkning i ett ständigt dialektiskt förhållande (Ödman 2007). Språket och förståelse är grundläggande för vår livsvärld således är detta även viktigt i vårt förhållande till andra människor. Forskaren söker efter möjliga innebörder i företeelsen som studeras men detta kan enbart göras i sitt meningssammanhang det vill säga i kontexten, på så sätt får företeelsen substans och innebörd (Ödman 2004). Hermeneutiken som process består av fyra huvudmoment: tolkning, förståelse, förförståelse och förklaring.

Tolkning innebär den handling genom vilken jag för mig själv och andra presenterar min förståelse. Den så kallade hermeneutiska förståelsen är av betydelsen för undersökandet av en företeelse och innebär en djupare förståelse där min livsvärld min självaste existens skakas om och förändras av förståelsen. Förförståelsen är själva förutsättningen för att vi ska kunna förstå och bygger på det jag lärt, upplevt, erfarit och känt tidigare. Förförståelsen har alltid en riktning och är på så vis inte neutral. Det finns en mycket nära relation mellan förståelse, tolkning och förklaring. Tolkningar bygger oftast på förklaringar, vi måste förklara för att förstå och förstå för att förklara alltså utgör förklaring en sammansmältning mellan förförståelse, tolkning och förståelse (Ödman 2004)

Ett grundläggande tema för hermeneutiken är att delarna endast kan förstås i förhållande till helheten, omvänt kan helheten enbart förstås genom delarna, något som utgör den hermeneutiska cirkeln. Detta innebär att individens förförståelse förändras i mötet med nya erfarenheter som i sin tur leder till ny förståelse som används i kommande tolkningar. Den hermeneutiska cirkeln visar inte på ett tydligt sätt den process som egentligen sker mellan del och helhet eftersom en cirkel är statisk, sluten. Av den anledningen är benämningen hermeneutisk spiral en mer passande metafor då den på ett bättre sätt åskådliggör den oändliga relationen mellan del och helhet då den visar att förståelsen ständigt förändras, det vill säga den blir aldrig det den varit, men den kan bli djupare eller nå nya höjder (Alvesson & Sköldberg 2008). Ett hermeneutiskt förhållningssätt till en text är enligt Ödman (2007) inte i första hand att granska och observera utan att ”lyssna sig fram till” vad texten säger. Det är inte en intellektuell process så mycket som en process där textens värld öppnar sig för uttolkaren.

6.6 Urval

Vi har valt att använda oss av ett ändamålsenligt urval för att få tillgång till ett antal informanters unika upplevelser. Ett ändamålsenligt urval går ut på att få informanter som kan förmedla förstahandsbaserad information kring ett fenomen. Eftersom vi som forskare är intresserade av en utökad förståelse för de ensamkommande flyktingbarnens upplevelser har det varit avgörande för studien att komma i kontakt med de barn som har de erfarenheter vi sökt tillgång till (Patton 2002). Vi har dock i detta avseende stött på problem då det visat sig vara svårare än vi inledningsvis trott att komma i kontakt med de ensamkommande flyktingbarnen.

I studiens inledande stadier kontaktade vi en rad olika boenden i sökandet efter informanter och talade upprepade gånger med olika föreståndare för dessa. Vad vi upplevt som svårt är att kunna övertyga ”mellanhänder” vikten av att vidarebefordra vår förfrågan om att intervjua barnen till barnen själva. Det har med andra ord varit svårt för oss att komma i kontakt med respondenter, där av är vår studie baserad på åtta informanters utsagor trots att ambitionen varit att intervjua tio barn.

Vår upplevelse är samtidigt att när vi väl fått kontakt har informanterna värdesatt att på ett fritt sätt få möjligheten att berätta sin historia. En av vara informanter berättar: *jag har inte pratat såhär på länge med någon. Det var kanske förra året med personalen vi säger bara punkt till punkt.* Citatet menar vi oavsett studiens resultat gör den meningsfull.

Rent konkret har urvalsprocessen bestått av ett snöbollsurval, vilket innebär ett visst sätt att komma i kontakt med informanter, en strategi för ett ändamålsenligt urval (Patton 2002). Som en del av urvalsprocessen kontaktade vi ett antal nyckelpersoner, detta för att i slutändan komma i kontakt med informanter och deras unika berättelser. Med hjälp av en gemensam bekant kom vi i kontakt med en enhetschef för ett boende för ensamkommande flyktingbarn, detta ledde i sin tur till ett möte med en enhetschef i en annan kommun. På så sätt kom vi i kontakt med personalen på två olika boende vilket i sin tur resulterade i att vi slutligen kom i kontakt med de ensamkommande flyktingbarnen. Vi är medvetna om problematiken kring den typen av urvalsförfarande, risken finns bland annat att chefer väljer att kontakta viss personal som i sin tur väljer ut informanter utifrån deras unika relation till barnen. På så sätt kan urvalsprocessen riskera att i allt för hög utsträckning präglas av specifika relationers karaktär, något vi dock inte kunnat se tecken på i vår specifika urvalsprocess men som ändå funnits med i bakhuvudet under processens gång.

6.7 Datainsamling

Det empiriska materialet samlades in genom semistrukturerade intervjuer där vi utgått från ett antal övergripande frågor som gjorde det möjligt att ställa spontana följdfrågor och skapade en öppenhet i intervjun som gav oss oväntade och användbara uppgifter. Något som gav oss en större förståelse för de ensamkommande flyktingbarnens unika upplevelser (Bryman 2009)

Ödman (2004) tar upp att intervjuer bör spelas in eftersom det är den mest tillförlitliga metoden och på så sätt har forskaren tillgång till materialet så många gånger som den behöver. Vidare menar författaren att redigeringsarbetet ska återge talspråket så som forskaren upplever det i tal, detta för att göra informanterna rättvisa. Vår materialtyp kommer att bestå av respondenternas utsagor som vi har fått tillgång till genom intervjuerna. Ödman tar upp (2007) att dialog är en viktig del av hermeneutiken vilket kan uppnås genom öppenhet som i sin tur kan leda till förståelse och kunskap. Vidare menar författaren att det är viktigt med öppenhet och att författaren inte tvingar sig på utan att den ska sträva efter att skapa en subjekt-subjekt relation med både informanter och senare med den redigerade texten. Vi har strävat efter att bygga upp en jämlikt relation i mötet med våra informanter för att på så sätt skapa en så rik intervju som möjligt utifrån de rådande förutsättningarna.

6.8 Förförståelse

Enligt Ödman (2007) utgör förförståelsen de förkunskaper som hjälper individen att förhålla sig till omvärlden. Vidare menar författaren att förförståelse är intimt sammankopplad med människors unika livshistoria. Individen tolkar aktivt utifrån tidigare erfarenheter för att därmed söka göra sin verklighet begriplig. Förförståelsen påverkar alltså individens sätt att förhålla sig till världen och blir därför av betydelse för dennes sätt att hantera nya upplevelser och den nya kunskap som därigenom kan genereras. Ny kunskap är på så sätt nära sammanbunden med, och en slags produkt av, individens unika förförståelse. Utan den tidigare referensramen skulle världen te sig som alltigenom kaotisk. Thurén (2007) driver tesen att förförståelsen är i ständigt tillblivelse då den skapas och återskapas i interaktionen. Individen socialiseras in i en viss samhällskultur där en viss typ av förförståelse utvecklas. Det finns på så sätt inte någon korrekt förförståelse, istället är den en produkt av varje individs unika livssituation. Ödman (2007) menar att individen aldrig kan göra sig fri från sin förförståelse då den oundvikligen är ständigt närvarande och präglar hur individen förhåller sig till sin omvärld.

6.9 Vår förförståelse

Ett gemensamt intresse för frågor kring flyktingars situation i dagens Sverige är vad som förenat oss som kollegor vilket utmynnat i det projekt där vi sökt tolka och förstå ensamkommande flyktingbarns unika berättelser. Pernilla är född och uppvuxen i Sverige med ”svenska” föräldrar och har därför en annan infallsvinkel än Angela som kommit till Sverige som flykting med Chilenska föräldrar som sextonåring. Efter många och långa samtal har det blivit tydligt att vi har olika sätt att förhålla oss till flyktingfrågan präglad av en specifik förförståelse. Vi är med andra ord medvetna om att våra tidigare erfarenheter haft betydelse för studiens genomförande och utfall, förutfattade meningar och värderingar har oundvikligen påverkat vårt sätt att närma oss ämnet.

Angelas förförståelse: Min bild har varit att det framför allt är ”synd om” de ensamkommande barnen och att de skulle vara mer eller mindre hjälplösa i sin situation. Detta framför allt eftersom jag kan gå tillbaka till hur jag själv upplevde flykten och ankomsten till Sverige som mycket svår trots att jag hade mina föräldrar med mig. Min ursprungliga bild har kanske därför varit att de ensamkommande barnen är försvarslösa barn som inte kan ta hand om sig själva och är i stort behov av hjälp och stöd i sin nya tillvaro, detta bland annat för att kunna ta del av det svenska samhällets normer, värderingar och regler.

Pernillas förförståelse: Till skillnad från min medförfattare har jag själv inte behövt uppleva hur det kan vara att komma till Sverige som flykting. Min förförståelse är istället kanske framförallt påverkad av den massmediala debatten kring de ensamkommande flyktingbarnen. Så som jag ser det har dessa barn på ett oförtjänt sätt fått stämpeln att snarast än att vara barn i nöd utgöra en grupp som ogrundat söker sig till Sverige för att profitera på det svenska välfärdssystemet. Något jag menar påverkar dessa redan traumatiserade barns identitetsskapande i mötet med det svenska samhället och de individer det utgörs av.

Som en del av den hermeneutiska filosofin har vi snarast än att bortse från vår förförståelse sökt låta den bli till en naturlig del av tolkningen och förståelsen för de ensamkommande flyktingbarnen. Vi uppfattar det som positivt, en klar styrka, att ha olika etniskt ursprung då vi därigenom kunnat bidra med skilda erfarenheter och upplevelser, olika perspektiv, i analyserandet av de ensamkommande flyktingbarnens situation. På så sätt anser vi att vår skilda förförståelser ger ett utökat djup och kvalitet i vår studie.

6.10 Etiska övervägande

Då vi i genomförd studie framförallt sökt individers unika upplevelser har det varit av särskild angelägenhet att i forskningsprocessen kontinuerligt överväga olika etiska aspekter av undersökandet för att på så sätt värna om informanters integritet. Utgångspunkten har varit de etiska principer som forskningsrådet presenterat i publikationen *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällvetenskaplig forskning* (http://www.vr.se).

-Informationskravet vilket innebär att forskaren alltid tydlig ska redogöra för informanter om studiens syfte, att deltagandet i projektet är frivilligt samt hur insamlade data inte kommer att användas annat än i forskningssyfte.

-Samtyckeskravet som belyser hur deltagarna i studien ska ges möjlighet att själva bestämma vilken av den information de lämnar som ska ingå i studien. Är informanterna under 15 år behövs samtycke från vårdnadshavare.

-Konfidentialitetskravet som innebär att informanternas personuppgifter alltid bör behandlas aktsamt för att minimera risken att obehöriga får tillgång till materialet.

-***Nyttjandekravet*** där grundläggande är att insamlat material får nyttjas endast i forskningssyfte.

Vi anser oss ha följt ovannämnda etiska principer i den aktuella studien. Det har varit viktigt för oss att redan initialt i missivbrev, mailkorrespondens och telefonkontakter klargöra de etiska riktlinjerna för undersökandet. I anslutningen till intervjuerna har vi varit noga med att upplysa alla informanter om att de när som helt kan avbryta sin medverkan i studien, att de själva har rätten att bestämma över vilka frågor de vill besvarade samt att all information kommer att behandlas med aktsamhet och diskretion för att obehöriga inte ska kunna få tillgång till informanternas berättelser. Samtliga intervjuade informerades om att inga namn eller vistelseorter i Sverige skulle komma att publiceras i studien, detta för att säkerställa deras integritet och rätt till anonymitet. De intervjuade informerades även om att all insamlad data enbart skulle användas i forskningssyfte.

6.11 Tillvägagångssätt vid intervjuerna

Kvale och Brinkmann (2009) påpekar att det är viktigt vid intervju med barn och ungdomar att välja platser där intervju situationen känns så trygg och naturlig som möjligt. Därför valde vi att genomföra intervjuerna med informanterna var för sig på platser som de själva valde, vilket för det mesta var HVB (Hem för vård eller boende) hemmet. Vidare menar författarna att det är viktigt att använda sig av åldersanpassade frågor och därför undvek vi att ställa till exempel alldeles för långa komplicerade frågor eller att ställa mer än en fråga i taget.

Som vi tidigare beskrivits har vi använt oss av en semistrukturerad intervjuguide med utgångspunkt i olika teman. Dessa har varit; bakgrund, ankomsten, förankring i Sverige, identitetskänslan, framtiden, planer, förhoppningar samt förväntningar. Temana genererades utifrån studiens syfte och frågeställningar. Varje intervju tog i snitt en timma där vi båda som forskare varit närvarande. En av oss har varit huvudansvarig för att ställa de på förhand uttänkta huvudfrågorna medan den andre lyssnat in och kommit med följdfrågor (Bryman, 2009).

Under intervjuerna lät vi informanterna i så hög utsträckning som möjligt tala fritt. En faktor som kan ha spelat in är att vi inte använde oss av tolk, något som kan ha bidragit till språkförbistringar som lett till oklarheter. Vid dessa tillfällen omformulerade vi frågan för att den intervjuade på så sätt lättare kunnat förstås. Då intervjuerna var semistrukturerade fanns möjlighet att under intervjus gång modifiera frågorna i den mån detta behövdes för att följa upp de svar som intervjupersonerna gav. Generellt upplever vi att stämningen under intervjuerna var god, om än lite tveksam inledningsvis. Något vi parerade genom att lyssna noga även på de svar vi fått men inte alltid direkt kunnat koppla till vår studies syfte. Vi har sökt skapa ett förtroende där informanterna känner sig trygga nog att våga berätta om sina upplevelser, något vi ytterligare sökt befrämja genom att besöka boendena för att träffa ungdomarna innan genomförandet av intervjuerna.

6.12 Generaliserbarhet

Enligt Gustavsson (2004) finns det flera anledningar till att vi som forskare med den typen av tolkande ansats inte kan generera en slutsats med hög grad av generaliserbarhet. Detta bland annat eftersom en hermeneutisk studie utgår ifrån den unika forskarens förförståelse och känsla för att tolka och förstå data. Detta innebär att en forskningsprocess trots samma syfte, frågeställning och informanter inte kan generera samma resultat. En anledning till att studiens resultat inte kan sägas vara generaliserbart är att den baserats enbart på pojkars erfarenheter och upplevelser. Utifrån ett genusperspektiv blir det därmed av vikt att poängtera hur vi i urvalet av informanter saknar flickors berättelser. En problematik som bland annat bottnar sig i att det i huvudsak är pojkar som kommer ensamma till Sverige. Oberoende av studiens generaliserbarhet tänker vi oss att forskningsresultaten kan komma att intressera och väcka nya tankar hos dem som är intresserade av individen och det mellanmänskliga mötets inverkan.

7 ANALYSFÖRFARANDE

7.1 Inledning

Ödman (2007) tar upp i sin bok *Tolkning, förståelse, vetande -Hermeneutik i teori och praktik* att det kan vara svårt att arbeta hermeneutiskt eftersom det saknas klara riktlinjer för genomförandet av analysen. Det handlar snarast om ett förhållningssätt till verkligheten och därför kan detta inte förmedlas på fasta konkreta sätt utan att det handlar om tolkningsprocessens olika faser. Detta kan enligt författaren motsvara några väsentliga aspekter av det hermeneutiska arbetet.

7.2 Tolkningsprocessen

Tolka innebär enligt Ödman (2007) att tyda tecken. Vi uppfattar något som något. Ofta är tolkningen så omedelbar och självklar för oss att vi inte tänker på det som en tolkning. När tecknen är svåra att tyda och vi inte på en gång uppfattar dess innebörd gör vi en mer medveten tolkning för att förstå vad det är vi ser. Att tolka har två inriktningar, dels att frilägga mening, dels att tilldela mening. Friläggandet av mening ser bakåt för att förstå. Tilldelandet av mening ser framåt mot det som kan komma för att frigöra eller förtrycka. Dessa inriktningar är två aspekter av tolkandet som egentligen är oskiljaktiga. Tolkandet kan också ske med olika grad av abstraktion, vardaglig eller vetenskaplig, det kan också ha olika fokus. Ett händelseförlopp kan tolkas med fokus på de yttre händelserna eller med en mer existentiell fokus. Ett hermeneutiskt tolkningssystem ska hänga ihop logiskt, ha ett rimligt samband med själva objektet och kunna förmedlas på ett sådant sätt att det förstås av läsaren.

Ödman (2007) jämför tolkningsprocessen med att lägga ett pussel. Först är det bara ett enda virrvarr av bitar men så småningom kan den ena biten fogas samman med den andra och en helhetsbild framträder. På samma sätt är början av en hermeneutisk forskningsprocess ofta ett ganska planlöst famlande efter mening och sammanhang, mönstret framträder en liten bit i taget. Liksom vi förstår pusselbiten genom dess plats i helheten får vi förståelse för helheten genom de ledtrådar som pusselbitarna ger oss. På liknande sätt utgör den hermeneutiska tolkningsprocessen ett pendlande mellan del och helhet, mellan kontextualisering och dekontextualisering, något som kan sägas utgöra den hermeneutiska cirkeln. Tolkningsakten kan enligt författaren delas in i tre olika dimensioner: växling mellan framtid och förflutet, pendlande mellan olika analys- och abstraktionsnivåer och fokus på en inre eller yttre verklighetsanknytning. Ödman (2007) menar att nyckeln till den goda tolkningen ligger i samspelet och växlingen mellan dessa olika dimensioner.

För att konkretisera analysarbetet så delades tolkningen av det transkriberade materialet in i tre olika steg. Inledningsvis sammanställdes varje intervju för sig; sammanställningen utgjordes av den bild vi fick av samtalen, något som utmynnat i en presentation av respondenternas berättelser.
I steg två av analysförfarandet delades intervjuerna in i olika teman vilka framträdde som gemensamma ämnen i samtalen. Processen genererade en preliminär tolkning där citat från informanternas berättelser lyfts fram. I steg tre jämfördes intervjuerna, teman lades till, togs bort och omarbetades för att generera en huvudtolkning som kopplades till tidigare forskning, den teoretiska ramen och vår egen förförståelse. Detta för att höja abstraktionsnivån. Det slutgiltiga steget i analysförfarandet har varit att komma till en huvudtolkning som har utgjort grunden för den avslutande diskussionen.

8 RESULTAT

Sammanställning av intervjuerna

8.1 Inledning

I den första tolkningen av det empiriska materialet har vi valt att arbeta med varje intervju för sig för att i ett senare skede i analysprocessen kunna pendla mellan delarna och helheten. Till att börja med gick vi igenom det transkriberade materialet upprepade gånger och gjorde anteckningar för att identifiera skärningspunkter i intervjuerna och för att underlätta huvudtolkningen av det insamlade materialet. I processen dök olika tankar och kopplingar upp både i förhållande till tidigare forskning, studiens teoretiska ram och vår egen förförståelse. Alla dessa tankar och kopplingar antecknades ner, något som utmynnade i följande grova tolkning av intervjuerna och som utgjort underlaget för huvudtolkningen av materialet. Nedan följer en presentation av det empiriska materialet där vi introducerar respondenterna.

8.2 Informant 1

Informant 1 är en pojke och kommer från Afghanistan, han är sjutton år och reste runt i Europa i närmare ett år innan han kom till Sverige. Båda föräldrarna är döda, av den anledningen blev han tvungen att flytta till Iran där hans äldre systrar befann sig. I Iran hade pojken ingen möjlighet att gå i skolan då han befann sig illegalt i landet. Eftersom systrarna inte kunde ta hand om honom bestämde han sig för att lämna Iran och söka en bättre framtid i Europa. Vi uppfattade pojken som öppen och villig att berätta sin historia. Han berättade gärna om alla de strapatser han genomlevt under sin resa genom Europa. Det var svårare att tala om omständigheterna kring föräldrarnas död, vad som dock framkom var att hans far blivit mördad av Talibaner och att modern kort därefter dog på grund av en svår förlossning. Trots detta uppfattar vi pojken som en mycket positiv kille som gärna vill lära sig det svenska språket, detta för att kunna komma in i det svenska samhället. Hans mål är att bli polis för att kunna hjälpa andra barn och ungdomar i samma situation som honom, detta eftersom han haft goda erfarenheter av de poliser som hjälpt honom. Saknaden av familjen kompenserar han med att söka få så många kompisar som möjligt, men avsaknaden av familjen gör att han måste ta stort ansvar för sig själv och därmed blivit tvungen att bli vuxen.

8.3 Informant 2

Informant 2 är en pojke på snart arton år som kommer från Somalia, han har befunnit sig i Sverige i snart två år. Anledningen till att han flydde till Sverige var att en grupp ville värva honom som barnsoldat, hans mamma bestämde därför att han skulle fly landet. Mamman och tre syskon flydde samtidigt till Etiopien som pojken blev skickad till Sverige. Pappan mördades när han var mellan tio och elva år. Pojken uttrycker att språket, skolan och vännerna är det viktigaste för honom. Han vill bli läkare för att en dag kunna återvända till Somalia och hjälpa de fattiga, detta för att göra landet till en bättre plats för andra barn. När det gäller kulturella skillnader mellan det gamla och det nya landet anser han sig kunna ta det bästa av båda världar för att därmed skapa sig en helhet som fungerar för just honom.

Religionen är viktig för pojken men han poängterar att han respekterar andras tro och även de som inte har någon tro alls. Pojken anser sig ha förändrats i mötet med det nya landet, här känner han sig trygg och behöver inte tänka på krig eller att inte veta om han kommer att komma hem i slutet av dagen. Samtidigt uttrycker han att avsaknaden av föräldrarna har gjort att han har ett stort ansvar för sin egen person, något som gjort att han känner sig vuxen. Ibland kan han känna sig ensam, det är något som fattas, han känner sig inte ”hel”. Av vikt för pojken har varit att ha vänner, framförallt de

som befinner sig i samma situation som honom då de förstår varandra. Pojken anser sig ha fått mycket stöd och hjälp från både personal på boendet och av sin gode man. Vi uppfattade pojken som en mycket öppen, positiv och ambitiös kille med en tydlig målsättning.

8.4 Informant 3

Informant 3 är en pojke på sjutton år från Afghanistan, han bodde i Iran ungefär tre år innan han flydde till Sverige. Hans familj bor fortfarande kvar i Iran. Informantens far blev mördad i hemlandet vilket bland annat medfört att han varit tvungen att fly till Sverige. Vi uppfattade Informant 3 som reserverad när det gällde att prata om sin tid i Iran, däremot ville han gärna berätta om sin resa runt om i de europeiska länder han befunnit sig i innan han slutligen kom till Sverige. Han uttryckte att det var svårt med det svenska språket men att det var viktigt att lära sig. Pojken beskriver dock att han inte kunnat gå i skolan innan han fått uppehållstillstånd i Sverige, detta eftersom han var stressad över och mycket rädd för att behöva göra den svåra och långa resan han genomlevt igen för att koma tillbaka till Iran. Han hade under den första tiden i Sverige svårigheter med sömn och oro. Pojken upplevde sig ha ett stort stöd av personalen på de olika boendena han befunnit sig på.

Informanten hanterade sin situation under den första tiden efter att ha fått uppehållstillstånd med att koncentrera sig på skolan, språket och att få nya vänner, detta för att hålla sig sysselsatt och inte behöva tänka. Pojken upplevde dock nätterna då han var ensam som jobbiga. Han pekade på stora kulturella skillnader mellan det nya och det gamla landet och uttrycker det som att det som hände här för hundra år sedan händer i mitt land nu. I Sverige känner han sig trygg och kan säga vad han tänker och tycker, han ser framtiden som positiv och vill bli polis. Pojken beskriver sig nu ha ”råd” att tänka på framtiden och att man i Sverige kan bli vad man vill bara man kämpar. Informanten upplever sig ha förändrats och inte längre behöver tänka på religion så som han gjorde i sitt hemland och i Iran. I Sverige känner han sig istället fri att tänka som han vill. Vidare beskriver informanten sig ha kunnat släppa på sin kultur för att möta den svenska kulturen.

8.5 Informant 4

Informant 4 är en pojke som snart ska fylla sexton år och som kommer från Afghanistan, han har varit i Sverige i nio månader. Pappan var lärare och mördades av talibanerna, bland annat därför var informanten tvungna att fly sitt hemland. Vi uppfattar honom som orolig och stressad av sin situation bland annat för att han inte vet var sin mamma befinner sig. Han är ändå villig att berätta sin historia. Pojken beskriver sig ha en bra kontakt med sin god man och med personalen på boendet, han beskriver en lättnad och det som betydelsefullt att få berätta sin historia. Resan till Sverige har varit en svår upplevelse som präglat honom djupt. Han har svårt att sova och upplever stress men anser att lära sig det svenska språket och att gå i skolan som viktigt.

Informanten har höga ambitioner och vill bli läkare, detta eftersom det i hemlandet inte fanns tillräckligt många. Han beskriver att det är viktigt med vänner då han i deras sällskap känner sig mindre ensam. Pojken upplever trots detta ändå en stor saknad av familjen och en ovisshet inför framtiden. Han säger sig ha förändras i och med allt han gått igenom och känner sig äldre än vad han är. Pojken beskriver att hans pappa sagt till honom att en resa förändrar människan men att han då inte tänkt på innebörden. Idag vet pojken att pappan haft rätt, en resa förändrar människan. Informanten talade mycket god svenska trots att han bott i Sverige endast i nio månader, han var även en av de få av informanterna som kunde tala engelska.

8.6 Informant 5

Informant 5 är en pojke på sjutton år från Somalia som bott i Sverige ett år. Han har upplevt sin situation som svår men efter att ha fått uppehållstillstånd mår han bättre. Pojken vill studera för att kunna bli lärare och hjälpa andra barn, han vill även så fort som möjligt kunna ta ett extra arbete för att kunna skicka pengar till sin mamma och sina syskon som bor kvar i Somalia. Informanten anser att det svenska språket fyller en viktig funktion då det gör att han kan kommunicera med andra och få kompisar i Sverige. Att lära sig det svenska språket är alltså viktigt för honom, han beskriver hur det givit honom möjligheten att få veta hur svenskar lever och hur det nya landets kultur ser ut. Pojken anser sig kunna behålla den egna kulturen men att han vill kombinera den med den svenska. Vad han upplever som svårt i Sverige är ensamheten, då han saknar sin familj och sina vänner men att han i Sverige fått nya kompisar som förstår då de är i samma situation och kan hjälpa när det känns svårt. Vi upplevde pojken som svår att komma nära.

8.7 Informant 6

Informant 6 är en nittonårig pojke som kommer från Somalia, han har varit i Sverige i fem år och har uppehållstillstånd. Pappan och syskonen bor kvar i Somalia, mamman är död. Anledning till att han flydde från Somalia var krig och att han riskerade att bli värvad som barnsoldat. Pojken beskriver hur många barn rövas bort och att hans far av den anledningen bestämde att han skulle fly landet. Pojken går nu på gymnasiet där han läser på handelsprogrammet eftersom han i framtiden planerar att bli egen företagare. Han anser att lära sig det svenska språket som det viktigaste för att kunna komma någonstans. Pojken beskriver även vikten av att ha vänner då de skapar en känsla av trygghet, i sällskap med dem känner han sig mindre ensam. Eftersom han upplever det som jobbigt att inte ha sin familj nära fyller just vännerna en viktig funktion, de vet vem han är och hjälper och stöttar honom om det behövs. Vidare menar pojken att ha någon att prata med hjälper till att kunna släppa tidigare händelser som varit svåra.

Informanten tar upp att det kulturmässigt är stor skillnad mellan hemlandet och Sverige, han anser dock att det går att behålla sin egen kultur och att han vet hur andra kulturer fungerar och kan anpassa sig, pojken beskriver att det går att kombinera olika kulturer. Han berättar för oss att han känner sig annorlunda i Sverige, detta eftersom han här kan tänka på framtiden något han inte kunnat göra i hemlandet då det rådde krig och han inte ens kunde veta om han skulle komma hem på kvällen. Han talar om att i Sverige har han chansen att bli någon. Vad pojken saknar är sin familj, han beskriver hur de alla åt tillsammans och umgicks och att det är annorlunda i Sverige då det bara är mamma, pappa och barn som umgås men inte resten av familjen.

8.8 Informant 7

Informant 7 är en pojke från Afghanistan han är sexton år. Hans pappa blev mördad, därför var tanken att han tillsammans med sin mamma och syskon skulle fly till Europa. Mamman anlitade en människosmugglare men eftersom de under flykten var så många människor tappade pojken bort sin mamma och sina syskon, alla tog olika båtar och det blev kaos. Pojken kommer snart att få flytta till en svensk familj. Informanten går i skolan och beskriver hur han nästa år ska börja gymnasiet, mål är att bli apotekare, därför anser han att det är viktigt att lära sig både svenska och engelska. Pojken vill kunna kommunicera med andra och har ambitionen att skaffa sig ett jobb, detta framförallt för att kunna ge tillbaka de pengar han nu får från det svenska samhället, han vill i framtiden kunna bidra och betala tillbaka.

Pojken beskriver att det finns stora skillnader mellan sitt hemland och Sverige och hur det påverkar honom att inte ha några föräldrar i sin närhet. I sin nya situation måste han själv tänka på vad som är bra och dåligt för honom, pojken har nu ett stort ansvar för sig själv som han inte hade när han

levde med sin familj. Informanten säger att om mamman varit här så kunde hon bestämma. Pojken beskriver hur han stundtals känner sig stor och stark men ibland känner sig liten och svag då han saknar sin familj. Pojken talar även om att han inte förstår hur han ibland kan glömma sin mamma, inte komma ihåg hur hon ser ut och är ledsen över det och skäms på grund av detta. Informanten anser att människor i Sverige är kalla, att de inte har kontakt med varandra, detta till skillnad från hans hemland där alla umgås. Han känner sig ensam i Sverige, pojken beskriver hur vännerna i hemlandet var viktiga, men att här i Sverige är han i stället fokuserad på skolan, detta är vad som är viktigast för honom i situationen.

8.9 Informant 8

Informant 8 är en pojke på sjutton år som kommer från Somalia och har bott i Sverige i ett år. Han blev tvungen att fly från sitt land på grund av det krig som pågår mellan olika muslimska grupper. Dessa grupper försöker enligt pojken att värva och kidnappa barn för att göra dem till barnsoldater, därför bestämde informantens mamma att han skulle fly. Mamman bor nu i Etiopien, pappan är mördad. Pojken pratar med mamman en gång i månaden. Saknaden av familjen upplever informanten som svår, men kompisarna och att få bo på ett ställe där det finns andra i samma situation känns bra, det blir mindre ensamt. Kompisarna betyder mycket för honom, de vet vem han är och han upplever att han inte behöver ljuga eller låtsas inför dem, samtidigt kan pojken med kompisarna ha roligt och tänka på annat. Skolan är viktig för informanten, att bli något, han tänker sig läsa Barn och fritidsprogrammet på gymnasiet.

Pojken beskriver hur det svenska språket är viktigt för att kunna kommunicera med andra och för att lära sig mer om Sverige och dess kultur. Informanten anser att genom att lära sig språket kan han förstå den nya kulturen bättre, men påtalar att han kan behålla sin egen kultur och samtidigt anamma den svenska. Pojken säger sig på så sätt kunna ta det bästa av två världar. Informanten talar om att han har förändrats sen ankomsten till Sverige, framförallt känner han sig mer trygg och kan tänka mer på framtiden. Skillnaden mellan det gamla och det nya landet är enligt pojken att han i Sverige måste vara vuxen, ta hand om sig själv. Han beskriver dock den främsta skillnaden som att om han kunde bo tillsammans med sin mamma så skulle hon bestämma vad han skulle göra, vad som är bra och dåligt för honom. Enligt informanten är vad som är positiv med Sverige att han här kan gå i skolan och att det inte är krig och att han inte behöver vara rädd.

9 PRELIMINÄR TOLKNING

Utifrån den sammanställningen av intervjuerna som utgör en del av vår övergripande tolkning av det insamlade materialet framträdde olika teman som fungerar som vår preliminära tolkning. Dessa teman är: *Flykten,* S*pråkets betydelse, Att bli vuxen i förtid, Saknaden efter familjen*; *vänners betydelse, Trygghet och frihet, Skolan och framtiden; att bli något.* Vissa av dessa teman kommer att bli kvar och utgöra en del av vår huvudtolkning andra kommer att omformuleras eller förkastas.

9.1 Flykten

Flykten från ett land till ett annat kan se väldigt olika ut. För vissa kan den utgöras av en **direkt förflyttning** där flyktingen flyger från ett land till ett annat medan den för andra utgörs av en lång och ofta mycket **mödosam resa** genom en rad olika länder. Oavsett hur flykten till Sverige sett ut innebär den att de flyende barnen utsätts för direkta eller indirekt dramatiska och ofta traumatiserande situationer som förändrat dem. Informant 4 vars far blivit dödad och som bland annat varit orsaken till att han blivit tvungen att fly sitt hemland uttrycker det så här: *Ibland min far pratade med mig om att resa förändrar en person, men jag var, då tänkte jag inte på det, jag kommer inte resa, jag behöver inte men det hände, far hade rätt.*

De flesta av våra informanter med ursprung i Afghanistan har varit angelägna att berätta om flyktens alla strapatser, detta till skillnad från de intervjuade pojkarna från Somalia som endast berörde ämnet kortfattat. Så som vi tolkar pojkarnas berättelser kan en av orsakerna till detta vara att informanterna från Afghanistan under ofta svåra omständigheter rest runt i Europa ett längre tag innan de kommit till Sverige. Detta till skillnad från informanterna med ursprung i Somalia som alla haranlänt till Sverige med flyg i princip direkt från hemlandet. Det mest påfallande med grund i temat är i hur stor utsträckning informanterna utifrån ursprungsland valt att under intervjuerna fokusera på själva flykten till Sverige.

Informant 8 som har sitt ursprung i Somalia beskriver hur han blev satt på ett flyg från sitt hemland och plötsligt befann sig i ett främmande land. Vi tolkar det som att det plötsliga miljöombytet framförallt inledningsvis skapat en **förvirring**, mer än att den traumatiserat pojken: *Jag kom från mitt land och fattade ingenting, var i Arlanda en hel dag. Jag var ändå glad att jag var här.* Detta till skillnad från informant 1, 3 och 4 som på olika sätt vittnar om att flykten inneburit en fruktansvärd resa med **traumatiska upplevelser** av hunger, kyla, ensamhet och en rädsla inför om de överhuvudtaget skulle överleva och att de under flykten stundtals varit så nedbrutna att de velat ge upp. Informant 3 uttrycker det som: *när jag kom till Turkiet det var höst tror jag, det var fett kallt....hade ingenstans att bo...samma när jag kom till Grekland...där på natten hittade jag en kartong, låg på golvet och sov till morgonen...jag frös fett mycket.* Informant 4 delar även med sig av sina svåra upplevelser:

> *Jag kan inte tro på att jag har varit med om så dåliga situationer...*
> *Vi fick gå i många timmar, det var svårt, det regnade. Vatten kom från bergen, det var en liten flod och det var natt och jag kunde inte se någonting.... det var kallt, vi var tvungna att hoppa i vattnet.... jag drunkna i fem fyra sekunder och i den tiden jag trodde att jag skulle dö.*

Barnens berättelse visar att de svåra erfarenheterna i samband med flykten satt djupa spår. Informant 4 som bott den kortaste tiden i Sverige har fortfarande svårt med sömn och har mardrömmar, han säger:*...I natt jag drömde om hur jag flyr att jag kall och hungrig, asså jag ramlade från sängen ….ja, ibland jag har svårt att sova och så...*

Informanternas berättelser vittnar även om hur utsatta barnen varit i händerna på hänsynslösa människor som t ex människosmugglare. Informant 4 uttrycker det så här: *smugglare, de är inte snälla, de var elaka och du vet vi hade kanske tio tolv timmar som vi måste gå för att komma över gränsen och om en person inte kunde gå de slog dem.... Det var svårt.* Även informant 1 beskriver den utsatthet han genomlevt under människosmugglarnas behandling: *den brydde sig inte om det var barn, kvinnor eller gamla, den som inte går fort lämnades bara, de fortsatte...jag tror att deras hjärta är gjorda av sten.*

Flykten har oavsett på olika sätt präglat och förändrat barnens liv, även om den ofta varit svår berättar informanterna om att det under flyktens gång funnits **stödjande människor** som har försökt hjälpa och därmed påverkat dem på ett positivt sätt och ingett hopp inför framtiden. Informant 1 berättar: *Jag vill bli polis, det är många poliser som har tagit oss under resan och de har varit snälla och hjälpt oss med mat och så... Vissa har varit mer lite hårdare men jag förstår varför.... Jag har fått mycket hjälp från polisen och jag vill göra likadan med.* Flera av barnen har varit tacksamma för den hjälp de fått av människor de inte känner under resans gång. Informant 3 berättar att han under sin tid i Grekland försökte få jobb på ett ställe där det kom män för att hämta arbetskraft, en av dessa män hjälpte honom med mat och kläder. Informant 3 säger: *En av de här männen tog mig hem till sin familj och gav mig mat och kläder fast han hade flera barn och fru... Han var jätte snäll och ville att jag skulle stanna men jag var tvungen att tänka på framtiden och kunde inte stanna".* Berättelserna visar att även om resan för de här barnen ofta varit svår har det funnits stunder då de fått hjälp av vänliga människor som sett deras lidande. Vi menar att bland annat just detta gjort att barnen orkat genomleva den svåra resan.

Vi finner det intressant att vissa av informanternas berättelser kring flykten nästan kan liknas vid skapandet av en **äventyrsberättelse**, ofta nästan som scener i en film. Detta kan möjligen ses som ett sätt för barnen att hantera och distansera sig från sina svåra upplevelser under flykten för att därmed göra dessa mer hanterbara. Informant 1 berättar: *när min kompis skulle in under lastbilen....och när han förstog att lastbilen skulle till Aten han hoppade från den när den åkte...han dog...jag ringde föräldrarna och de fråga om jag skulle vistelse i Sverigeskicka honom ...men jag kunde inte..* Även informant 3 uttryckte det som att: *Det är jobbigt att berätta men jag gillar att dom andra ska veta. Ja, när jag var på vägen tänkte att jag skulle skriva varje steg som jag kommer, det skulle bli en bra bok*. Trots att informanten beskriver hur hans resa skulle kunna bli en bra äventyrsbok vittnar hans historia om ett djupt lidande: *Jag var tvungen att gå under lastbilen i Grekland för att ta mig till Italien... Det var svårt i den där, jag kunde inte andas i den där lastbilen...Ehhh, jag hade inget mat eller vatten med mig.* Barnens berättelser vittnar om de svåra situationer de funnit sig i och hur de trots detta visar på en exceptionell förmåga att kunna hantera sin situation.

Sammanfattning: För vissa av barnen har resan inneburit en direkt förflyttning som huvudsakligen skapat förvirring. För andra barn har flytten inneburit en lång och mödosam resa där de tvingats genomleva traumatiska händelser och mött hänsynslösa människor. Barnen vittnar samtidigt om att de mött stödjande personer på sin väg till Sverige som påverkat dem djupt. Vi tolkar barnens berättelser som att mötet med människor som vill dem väl är en bidragande orsak till att de orkat genomleva den svåra resan. Vissa av informanterna väljer att berätta om sina svåra upplevelser som om att det handlade om ett slags äventyr. Vi tolkar detta som ett sätt för barnen att hantera de traumatiska upplevelser de genomlevt på sin väg till Sverige. Informanterna beskriver alla oavsett på olika sätt hur deras resa inneburit att de förändrats framförallt i mötet med människor under flyktens gång men även hur de vid ankomsten till Sverige förändrats i mötet med andra. Oavsett hur resan sett ut har de alltså förändrats som en del av den sociala interaktionen.

9.2 Språkets betydelse

I informanternas berättelser har det framkommit att det svenska språket är viktigt för samtliga. Detta bland annat eftersom att lära sig språket gör det lättare att komma underfund med hur det svenska samhället fungerar, att skaffa vänner, samt att lyckas i skolan.

Informant 2 säger: *Jag vill leva här i Sverige och då är det viktigt att kunna svenska språket* vidare tillägger han att*: Det viktigaste jag har lärt mig är det svenska språket och den svenska kulturen och jag vet nu hur man ska leva i Sverige.* Språket är även viktigt för barnen i den bemärkelsen att de vill kunna **kommunicera** med andra för att få nya vänner, informant 1 säger: *När man inte kan svenska är det svårt att ha kontakt med någon… De första tre månaderna var svårt kunde bara säga hej, men jag var med kompisar ändå, men när jag lärde mig svenska mer så kunde vi lära känna varandra bättre.* Strävan att lära sig det svenska språket så snart som möjligt är stark hos barnen bland annat för att som citaten ovan belyser, kunna lära sig mer om det svenska samhället och för att kunna skaffa sig nya vänner. Barnen har även andra motivatorer för att lära sig det nya landets språk. Informant 3 uttryckte det som:

> *Det är många som har bott här i fyra år men de har inte klarat den här kursen... Jag tänker mest på denna, hur ska man klara den...ehh nationella provet i årskurs nie.. det är svårt. Man måste vara samma som svenskar även det är andraspråk för mig.*

Informanten utrycker oro över att inte klara av att lära sig svenska tillräckligt bra då han tänker sig studera vidare efter att ha gått i en förberedelseklass. Informant 5 säger: *Jag vill lära mig svenska, annars kan jag inte vara med och gå i skolan och så.* Vi märkte att många av barnen ställer mycket **höga krav** på sig själva, att deras **ambitionsnivå** är hög. De vill lära sig det svenska språket för att kunna utbilda sig men upplever det som svårt att i skolan rent språkmässigt jämföras med barn som har svenska som modersmål. Informanterna kämpar dock vidare i sin strävan och verkar inte ha några tankar kring att ge upp sina försök att komma vidare i det svenska skolsystemet. Ungdomarna är motiverade, de vill mycket i livet och ser språket som nyckeln till en framtid i Sverige.

När vi frågade informant 6 vad han ansåg som viktigt i sin nuvarande situation var det första han tog upp: *Språket är det viktigaste, att komma någonstans och inte kunna språket är lite jobbigt.* Vidare säger han att språket är betydelsefullt för att komma in i samhället: *språket är också viktig för att kunna komma i samhället det är viktig det också.* Vi tolkar det alltså som tidigare påtalats att våra informanter trots att de har svårt med att lära sig det svenska språket kämpar för att göra så i förhoppningen om att detta ska leda till att de blir en del av det nya samhället. Informant 8 uttrycker det som: *Det är jätte viktig att lära sig svenska när man bor i Sverige, för att kunna träffa och prata med andra, när man reser till andra städer....för att lära sig mer om Sverige...det svenska språket är det första man måste lära sig tycker jag.* De återgivna utsagorna visar enligt vår tolkning att det svenska språket spelar en betydande roll i de ensamkommande barnens liv då det bidrar till att kunna kommunicera med andra barn, till att kunna bli en del av det nya samhället men också av den anledningen att språket är avgörande för att uppnå målet att lyckas i skolan.

Sammanfattning: Att lära sig det svenska språket spelar en betydande roll i de ensamkommande barnens liv. Kanske kan deras strävan att lära sig det nya språket ses som ett sätt för barnen att förfäkta upplevelser av att vara ensamma och att de är starkt motiverade att bli en del av det svenska samhället och hitta vänner i det nya landet. Med andra ord önskar de genom att lära sig det svenska språket bli en del av en ny gemenskap.

9.3 Att bli vuxen i förtid

Flera av våra informanter beskriver upplevelsen av att **ha blivit vuxen**. Erfarenheter under flykten och avsaknaden av föräldrar i det nya landet har gjort att de varit tvungna att ta ett större **ansvar för sig själva.**

Informant 7 beskriver hur han har förändrats i mötet med det nya landet och i sin nya situation. Han uttrycker det som: *här måste jag tänka på vad som är bra för mig....i mitt land var min familj som tänkte på vad som var bra för mig...om min mamma var här så skulle hon bestämma.* Även informant 5 ger uttryck för att han måste ta mer ansvar för sig själv i sin nya situation, han säger: *När man kommer ensam man måste ta mer ansvar. Jag tar mycket mer ansvar. Förut tänkte jag bara på roliga saker. Nu det är jobbigt måste välja. Nu jag tänker mycket på framtiden, jag är inte barn.* Många av barnen upplever sig själva inte längre vara barn, istället har de blivit vuxna då de måste ta ansvar för sig själva. Informanterna uttrycker det som svårt att inte veta vad som är rätt och fel och att ansvaret för att göra självständiga val är betungande. Flera av informanterna beskriver att vardagsproblem skulle lösa sig lättare om de hade sin familj och föräldrar som kunde ta över ansvaret och bestämma åt dem, informant 3 berättar:

> *Det skulle vara bra för mig om min mamma kunde leva här i Sverige… Jag måste tänka hur ska du göra?, hur ska du lära dig? hur ska du jobba? Det skulle vara så jätte bra om jag skulle ha min mamma… Det här att tänka och så är jätte mycket jobbig. Jag ser på svenskar och hur de har mamma och pappa.*

Citatet ovan, menar vi uttrycker en längtan, saknad och behov av föräldrar då dessa skulle kunna ge råd och känslomässigt stöd och på så sätt lindra känslan av att själv behöva axla det stora ansvar som livet innebär. Även informant 2 uttrycker att han måste ta mer ansvar, göra egna val och **vara mer vuxen** nu till skillnad från om han haft sin familj i Sverige. Han säger: *här måste jag vara stor...jaaa, mer vuxen....jag måste ta hand om mig själv.....om min mamma bodde här....hon skulle göra sån som jag måste göra nu...ta hand om mig....hjälpa mig och säga vad som är bra och dåligt för mig, det har andra här i Sverige.* I ungdomarnas berättelser har det framkommit inte bara en känslomässig saknad efter föräldrarna utan även en saknad av en praktisk stöttning när det gäller vardagliga bestyr. Berättelserna vittnar vidare om problematiken kring att som ensamkommande barn/ungdom ständigt behöv ta ansvar för sin egen person och att inte ha någon nära att diskutera problem med, något som gör saknaden efter föräldrar ännu större.

Sammanfattning: Barnens berättelser vittnar om att de upplever stress kring att ensamma behöva göra val och ta ansvar för dessa. Vi upplever med andra ord informanterna som påverkade av att hela tiden själva behöva tänka på vad som är bra för dem eller inte och vidare att de jämför sig med andra ungdomar i Sverige som lever tillsammans med sina familjer. Alltså, vi tolkar ungdomarnas situation som svår då de genom att ensamma ha flytt till Sverige blivit tvungna att växa upp i förtid**.**

9.4 Saknaden av familjen

I mötet med det svenska samhället saknar många av de ensamkommande flyktingbarnen vuxna att ty sig till och kunna anförtro sig åt. De är ofta mer eller mindre utelämnade till att endast kunna lita på sig själva. De flesta av våra informanter kommer ifrån samhällen där familjen som kollektiv spelar en stor roll för individen, familjemedlemmar hjälper varandra och utgör det mest betydelsefulla sociala nätverket. Familjesammansättningen och stödet från densamma har dock varit växlande under flera av barnens uppväxt, vissa av barnen har redan innan de kommit till Sverige

flytt tillsammans med endast delar av sina familjer över landsgränser så som från Afghanistan till Iran och redan då förlorat kontakten med släkten.

Informanterna uttrycker ofta en stor ensamhet i mötet med det svenska samhället, de flesta saknar den stora familjen de åtminstone periodvis haft i hemlandet. Informant 5 säger: *ja, här träffar jag många människor och så...men jag saknar min familj...jag behövde aldrig vara ensam...det fanns alltid någon jag kunde prata med, fråga och så.* Vi tolkar det som att barnen ofta upplever sig som mycket ensamma i sin nya situation trots att de har andra människor omkring sig. Saknaden efter att ha någon familjemedlem att prata med och rådfråga om vardagliga saker är stor.

Flera av barnen saknar den tidigare **tillhörigheten till en stor familj**, att aldrig behöva vara ensam. Informant 6 berättar: *Det är vanligt hos oss att alla bor tillsammans....äter tillsammans umgås hela tiden tillsammans...det kan jag sakna ibland.* Men det handlar också om att man saknar det tidigare **stödet från familjen**. Informant 1 säger: *I vår familj bestäms allt tillsammans, om vi gör någonting jag går och frågar dem om jag ska göra det eller inte.....Det är bara släktingar som kan hjälpa mig, här finns ingen.* Saknaden efter den stora familjen och hur man istället i Sverige förväntas klara sig själv uttrycker barnen som en källa till en djup känsla av ensamhet och ett av de största problemen med att bo i Sverige. Informant 6 beskriver: *I Somalia är inte bara mamma, pappa barn utan alla många i släkten, du är aldrig ensam.... I vårt land vi skiljer inte alla bor tillsammans....Här är lite mer ensamt.. är i sina lägenheter, svenskarna träffas inte* . Vi uppfattar att informanterna i hög grad alltså saknar det stöd de haft av sina familjer när de behövde rådfråga om eller få hjälp med något. I Sverige måste de ta ansvar för att själva bestämma vad de ska göra i specifika situationer, informant 7 säger: *Jag ser hur andra har sin familj och hjälp och så...ibland känner jag mig vuxen och stark och tänker att det jag bestämt är bra, men tänker ändå vad min familj hade sagt* . Vi tycker oss ha kunnat se att barnen har en stark tilltro till sig själva men att de ständigt bär med sig tankar kring vad familjemedlemmar skulle ha sagt eller gjort i liknande situationer.

Sammanfattning: Utifrån ungdomarnas berättelser tycker vi oss kunna se att vad de saknar är inte frihet, utan snarast tycks de i sin nuvarande situation längta efter struktur, någon som tar ansvar för dem och någon att kunna sätta sin tillit till. Vi tolkar det som att barnen i hög utsträckning saknar stödet och tillhörigheten till en stor familj.

9.5 Vänners betydelse

I vår sammanställning av genomförda intervjuer har vi kunnat se att vad samtliga informanter anser som viktigt är att ha många vänner runt omkring sig. Flera av våra informanter uttrycker att vännerna är viktiga då de vet vilka de är som personer, var de kommer från, och kanske framförallt accepterar detta.

Informanternas berättelser vittnar om en lättnad då de inte behöver låtsas vara några de inte är; i samspelet med vänner får de på så sätt **sin identitet bekräftad**. Informant 8 säger: *mina vänner vet vem jag är och min situation behöver inte låssas om det...alla vet vem jag är...vi kan ha roligt... då tänker jag inte så mycket på vad som va...* Barnen berättar om att vännerna utgör en mycket viktig del av livet i Sverige och då kanske framförallt vännerna på gruppboendena, oavsett nationalitet hittar de här kompisarna som förstår och som de inte behöver förklara sig inför. Informant 1 säger: *det är bra att ha kompisar, ibland behöver vi inte säga många saker till varandra...vi vet...det räcker vi ses...de vet hur det är....vi är i samma problem.* Informant 6 uttrycker det som: *Jajamensan. Jag har vänner som vet vem jag är, som hjälper och stödjer när jag behöver, jag kan prata om det är jobbigt nånstans.* Vännerna tycks med andra ord ha blivit närmast **ett substitut för den ofta stora familj** barnen upplevt sig ha haft i hemlandet. Informant 8 säger: *Mina vänner betyder mycket för mig....jag har många kompisar...jag har tre svenska kompisar också....mina kompisar gör att jag inte känner ensamt...då tänker jag inte på min familj så mycket.* Informant 6

beskriver det på ett liknande sätt: *Det är svårt när man inte har familj här, vänner blir viktiga då.* Informanternas berättelser vitnar om ofta svåra situationer med upplevelse av ensamhet och hur den lindras av att de hittat en ny gemenskap där vänner är av stor betydelse.

Informanternas berättar alltså om hur vänner fyller en viktig funktion i barnens liv. Vännerna utgör en källa till trygghet och stöd, någon att kunna prata förtroligt med utan att behöva ursäkta sig. Informant 6 svarar snabbt när vi ställer frågan om han har många runt om kring sig att prata med:

> *ja, jamensan, jag har många kompisar och det känns trygg som faaan!! ibland känner man att man vill prata med någon som man känner sig trygg, och då är det bra att ha kompisar för.... ibland behöver man släppa ut sånt som är svårt att ha själv....därför för mig, det viktigaste är att ha vänner... att ha någon att lita på.*

Även informant 3 ger uttryck för att vänner är viktiga och som han känner sig trygg med, han säger: *Det är bra att ha vänner....det är bra att man har det där sällskapet med någon eller med många istället för att vara ensam...för då blir man så här deprimerad.* Informant 4 beskriver på ett liknande sätt*: Det klart att det viktigt, man behöver kompisar, att man kan snacka med de och ha roligt med dom, någon att prata med det känns bra.* Vännerna fyller en viktig funktion i informanternas liv, alla ungdomarna berör på ett eller annat sätt hur vännerna är de som förstår, lyssnar men även ger möjlighet att släppa obehagliga minnen av det förflutna. På så sätt utgör vännerna en fristad där det är tillåtet att prata om jobbiga situationer men samtidigt en möjlighet kunna släppa dessa.

Men för många av barnen är också vänner en **motiverande faktor** när det gäller att lära sig det svenska språket. Informant 5 beskriver det som viktigt att lära sig svenska för att kunna kommunicera med sina nya kompisar och på så sätt känna sig mindre ensam. Han säger: *för mig det varit viktigt lära mig det svenska språket för då är det lättare att prata med andra och få kompisar... Det är viktig att ha kompisar...många..för då är jag inte ensam.* Informant 6 beskriver på ett liknande sätt: *det viktigaste för mig att lära mig språket var att jag kunde få många kompisar ...i början var det svårt men vi alla kunde lite och hjälpte varandra.* Vi har kunnat se att språket öppnar upp för barnen en möjlighet till ett socialt liv i det nya landet, något som i sig bidrar till att dämpa ensamheten och saknaden efter familjen.

Sammanfattning: De nya vänner som dessa ungdomar skaffat sig i Sverige bidrar till att deras identitet bekräftas. Vännerna kan fungera som ett substitut för den ursprungliga familjen och som en motiverande faktor när det gäller att lära sig det svenska språket**.** Vi tolka barnens berättelser som att vännerna fyller en ytterst viktig funktion när det gäller att kunna mota bort saknaden av familjen.

9.6 Trygghet och frihet

I vår sammanställning av genomförda intervjuer har vi kunnat se att ungdomarna värdesätter den känsla av trygghet och frihet som de upplever i Sverige kontrasterande till de ofta traumatiska händelser informanterna genomlevt i hemlandet.

Informant 6 säger*: här ser man inte folk som dör, man har trygghet, jag kan vara ute på kvällen det kan man inte göra i Somalia, där är man alltid rädd...det är stor skillnad jag känner mig hundra procent tryggare här.* Att kunna yttra sig fritt, **yttrandefrihet,** är något som flera informanter säger sig värdesätta i sin nya tillvaro i Sverige, att kunna säga vad man vill **utan att bli bestraffad**. Informant 3 säger: *i mitt land får man inte säga vad man vill då blir man mördad, här kan jag säga*

allt, jag behöver inte känna rädsla....för mig är det bra här, jag känner mer frihet, kan göra sånt som jag vill, utan att vara rädd. Upplevelsen av tryggheten i Sverige kan även betyda att barnen kan tänka på framtiden, Informant 8 säger*: här känner jag mer trygg, kan tänka på framtiden, i mitt land vet man inte om man kommer hem.* Då vi frågade om vilka skillnader som fanns mellan hemlandet och Sverige fick vi ofta svaret att det här var det tryggt, att de fick säga vad de ville och att de kunde **tänka framåt** och att **inte behöva vara rädd**. Informant 1 säger: *att inte behöva vara hela tiden rädd är bra, för jag kan tänka på att jag kan göra andra saker då.* Informant 5 uttrycker det som: *här känner jag trygghet, i början var det svårt att prata med personal som jobba på huset för jag visste inte om jag kunde säga saker och så, men nu vet jag, jag kan säga som jag känner och de är snälla.* Informat 2 uttrycker att upplevelsen av att känna sig trygg hjälper honom att se framåt, han säger*: jag känner mig trygg, jag känner jag hopp, jag kan tänka vad jag ska göra i framtiden.* Vi ser det som att barnens upplevelse av frihet och att inte behöva vara rädd hjälper dem att kunna blicka framåt och därmed skapa sig en trygghet som de kanske aldrig haft. Detta då barnens liv ofta präglats av krig och den utsatthet som att behöva fly till ett annat land innebär.

Sammanfattning: Upplevelsen av trygghet och frihet hos barnen är beroende av möjligheten att yttra sig fritt, att inte bli bestraffad, att kunna tänka framåt samt att inte behöva vara rädd. Vi tolkar barnens utsagor som att känna trygghet och frihet gör att de kan fokusera på framtiden.

9.7 Skolan och framtiden; att bli någon

I intervjuerna med barnen har vi kunnat se att skolan är en viktig del av deras nuvarande situation och att de varit angelägna om att lära sig det svenska språket. Detta för att de ska kunna skapa sig en framtid i Sverige eller att efter att ha utbildat sig kunna åka tillbaka till sitt hemland för att hjälpa. Oavsett målet med att utbilda sig upplevde vi dem som ambitiösa och högst **målmedvetna**.

När vi frågade informant 7 om vad som är viktigt för honom svarade han: *för mig nu är det först skolan, språket för att kunna ha ett bra liv och kunna leva.* Informant 8 uttrycker det som*: det är skolan som är viktig för mig, att ha en bra framtid.* I sina ambitioner att utbilda sig och planer inför framtiden uppger sig flera av informanterna ha påverkats av de människor de mött i olika situationer och att detta medfört att en önskan kring framtida yrken vuxit fram. Informant 1 säger: *jag vill bli polis, många poliser jag träffat har varit snälla, jag har fått mycket hjälp av polisen och jag vill göra likadant med.* Informant 2 berättade för oss att han vill bli läkare, han säger: *jag vill bli läkare, jag vill hjälpa andra och hjälpa andra somalier sen i Somalia, där finns inte så många läkare och folk som bor i byarna måste gå lång för att träffa en läkare.* Informant 4 talar också om sin önskan att bli läkare eftersom det i hans by inte funnits någon läkare, han berättar*: Vi boddet i en by och så det var långt från stan. Vi hade ingen läkare ingenting, så det fanns många som var sjuka och sen ibland så dog de för det var ingen medicin, ingen läkare.*

Alla informanter har drömmar inför framtiden och de tycks vara beredda att kämpa hårt för att nå sina mål. Informant 5 säger*: för mig är det viktigt med det svenska språket, då kan jag bli lärare, jag vill bli lärare, här kan man bli allt bara man kämpar hårt....det är många barn i mitt land som inte går i skolan för det finns inte lärare.* Informant 7 berättar att han vill bli apotekare, han säger: *Jag började med naturprogram och sen hoppas jag, om jag kämpar på att bli apotekare.* Vidare uttrycker många barn **tacksamhet** över den hjälp de fått i Sverige och att de vill bidra till det svenska samhället, informant 4 säger*: viktigaste för mig nu är att hitta min familj och mitt andra mål är att studera mycket å sen ni, alltså Sverige har hjälpt mig , asså jag måste ge tillbaka. Så jag måste studera och ehh... när jag blir vuxen och får jobb jag kan hjälpa svenska.* Även informant 7 uttrycker att han är tacksam för den hjälp han fått i Sverige och att han vill göra rätt för sig genom att studera och bli någonting, han säger: *det är så att de nu ger de mig pengar för att kunna studera, så jag måste bli vuxen så att jag kan betala tillbaka till de och säga tack, därför vill jag studera*

Sammanfattning: Vi tolkar dessa ungdomar som ambitiösa och att de av olika anledningar vill ”bli någonting”. Detta bland annat för att de önskar ge tillbaka till det svenska samhället som en slags kompensation för att de blivit väl omhändertagna och fått möjligheten till utbildning. Utifrån barnens berättelser kan vi se att flera av dem har en önskan om att genom utbildning kunna hjälpa till att bygga upp sitt hemland, något som utgör en motivationsfaktor. Oavsett anledning tolkar vi barnens utsagor som att de är beredda att kämpa hårt för att lära sig det svenska språket för att kunna gå i skolan och därmed uppnå sina mål ”att bli någon”. Barnen är med andra ord högst målmedvetna och har alla planer inför framtiden, de är tacksamma över den hjälp de fått i Sverige och önskar alla på ett eller annat sätt kunna hjälpa andra.

9.8 Kultur och religion

Flera av informanterna uttrycket att det är stor skillnad mellan den svenska kulturen och deras ursprungliga men att detta inte hindrar dem från att behålla bitar av sin egen kultur och religion i anammandet av den svenska.

Informant 8 säger*: religionen är viktig för mig, men jag känner att jag kan behålla min kultur och behålla den svenska, alltså jag kan ha båda två och om jag lär mig mera svenska jag kommer förstå mer.* Informant 6 uttrycker det som: *det är ju stor skillnad men jag faller tillbaka på mitt, men man vet hur det fungerar på andra kulturer och anpassar sig. Man vet hur det är på båda och det går att ha båda också, man tar det som är bra från båda och det funkar.* Även informant 3 berör frågan kring skillnader mellan den ursprungliga kulturen och den svenska, på frågan om han tror att han kommer att kunna uppleva sig som ”svensk” i framtiden ger han svaret:

> *Svensk...nej. Jag kanske kommer å lära mig mer, svensk kultur. Men, jag blir inte riktigt svensk eftersom jag är inte, jag blir integritet Såhär, en foten är där i Afghanistan, en foten i Sverige. Jag kan bli half half. Kanske mina barn på framtiden blir svensk.*

Citatet belyser hur barnen tampas med en slags dubbelhet, en ambivalens kring identiteten. Två av informanterna skiljde ut sig från resten då de explicit förhöll sig kritiska till religionens betydelse i hemlandet. Informant 1 säger:

> *det är präster som gör att det blir krig. De sitter bara och snackar sådär, om man lyssnar på de det är därför det blir krig, de säger inte att alla människor måste respektera varandra bara att man är muslim han är kristen... sen kommer man här och det spelar ingen roll om man är muslim eller kristen.*

Informant 4 säger:

> *det är religionen som gör att de blir så där extrimistminded, de säger att om du går i skolan du kommer att bli en dålig person, det är lögn It´s bullshit. Min far ville hjälpa, han var lärare....men många var trångsynta...jag vill hjälpa mitt folk, det pågår krig i mitt land på grund av ignorance och brist på utbildning.*

Även informant 2:s berättelse avvek från de andra informanterna då han tydligt poängterade att det var stora skillnader mellan den svenska kulturen och sin egen, han säger: *när jag bodde i Somalia ville jag ha fyra kvinnor och att de skulle vara hemma och göra allting hemma. Men nu vill jag bara ha en hustru och att hon ska jobba.* Utifrån ovanstående citat utgör det för barnen inte något större problem att kombinera det nya hemlandet och det tidigare hemlandets kultur eller religion.

Snarast visar informanterna genom sitt sätt att tala på en optimism, en nyfikenhet och en öppenhet som utgör en tillgång som kan motverka olika fördomar människor emellan.

Sammanfattning: Dessa ungdomar reflekterar över sin situation utifrån kultur och religion. Som mest tydligt i detta tema blir hur barnen påtalar att, det ena inte behöver utesluta det andra, och hur de anser sig kunna kombinera de bästa av världar.

10 HUVUDTOLKNIG

Vår studie handlar om ensamkommande flyktingbarns identitet, det vill säga deras självbild och hur den utvecklas i och med flyktens strapatser och efter ankomsten till Sverige. I detta kapitel kommer vi att redovisa vår huvudtolkning av studiens resultat. Vår tolkning baseras på studiens teoretiska ram, resultat från tidigare forskning och de teman vi identifierat i de preliminära tolkningarna.

Vi söker i texten som följer besvara frågan om hur de ensamkommande flyktingbarnens identitet och självbild utvecklas efter ankomsten till Sverige och vilka omständigheter som påverkar identitetsutvecklingen.

De viktigaste inslagen i huvudtolkningen handlar om *Språket, flykten, sociala nätverk* och *känslan av sammanhang.* Kapitlet avslutats med en kort sammanfattande huvudtolkning.

10.1 Ett nytt språk påverkar identiteten

Vi har kunnat se att språket utgör en central del i de ensamkommande flyktingbarnens identitetsutveckling, detta med stöd i Charon (2009) som visat att individen under livets gång lär sig att interagera och förstå andra med grund i språket. I den mellanmänskliga interaktionen utvecklas olika roller, regler och värderingar som en del av det symbolbaserade språkliga bruket. Vårt empiriska material, resultat från tidigare forskning och studiens teoretiska referensram visar med andra ord hur processen att lära sig ett nytt språk bidrar till att omforma de ensamkommande flyktingbarnens självbild och därmed deras identitetsutveckling. Språket spelar på så sätt alltid en viktig roll i alla socialiseringsprocesser eftersom det är med språkets hjälp som människor utvecklar sina tankemönster, och tar till sig nya normer och värderingar. Franzén (2001) menar att en viktig del av den socialisationsprocess som att komma till ett nytt land innebär är att lära sig det nya landets språk.

Våra preliminära teman inom området språket pekar ut några olika aspekter av hur ett nytt språk kan omforma de ensamkommande barnens självbild. Den som lär sig det nya landets språk utvecklar sin förmåga att kommunicera med personer i omgivningen som enbart pratar svenska. Hos de ensamkommande barn som utvecklar denna kompetens förändras självbilden genom att en ny förmåga läggs till de egenskaper man tidigare ansett sig ha. Våra resultat visar tydligt att en sådan förändring påverkar de ensamkommande barnens identitetsutveckling.

Den som lär sig det nya språket får en ökad förståelse för det nya landet, dess symboler, vanor och tankesätt. Genom att lära sig språket kan ungdomarna i högre utsträckning uppleva sig som en del i det svenska samhället. Språket kan därmed ses bidra till att förändra barnens självbild i den mening att det bidrar till att de får nya insikter kring hur det svenska samhället fungerar och att de genom detta i högre grad kan identifiera sig som delaktiga inom detsamma. Den som lär sig det nya landet språk får på så sätt utökad kompetens att utveckla nya sociala nätverk. Informant 2 berättar: *Det viktigaste jag har lärt mig är det svenska språket och den svenska kulturen och jag vet nu hur man ska leva i Sverige.* Informant 5 beskriver på ett liknande sätt: *När man inte kan svenska är det svårt att ha kontakt med någon.* Vidare menade informanten att de första månaderna var mycket svåra då han bara kunde säga enstaka ord, men ändå försökte han att vara med sina vänner. När han väl lärde sig språket bättre kunde han kommunicera och därmed lära känna varandra på ett lättare sätt.

Vår preliminära tolkning av språkets betydelse visar att många av barnen är målmedvetna och ställer mycket höga krav på sig själva och att de så snabbt och bra som möjligt önskar lära sig det nya språket. De vet att språket har stor betydelse, att det är avgörande för att hitta sin plats i det nya landet och har därmed en hög ambitionsnivå när det gäller att lära sig språket så fort som möjligt. Ungdomarna kämpar hårt i sin strävan och verkar inte ha några tankar kring att ge upp sina försök

att genom språkinlärning komma vidare i det svenska skolsystemet. Vår tolkning är att denna målmedvetenhet underbygger att vissa av barnen utvecklar en delvis ny självbild av att vara en individ som kan uträtta något om man bara anstränger sig.

Vår undersökning bekräftar alltså att genom att lära sig det nya språket blir det möjligt för de ensamkommande barnen att utveckla en identitet i sin nya situation eftersom de kan kommunicera och därmed interagera med andra. Språkinlärningen har med andra ord en avgörande betydelse för dessa ungdomar då deras identitet genom interaktionen blir bekräftad.

Omständigheter som påverkar de enskilda barnens vilja och förmåga att lära sig det nya språket kan variera för vissa utgör det en nyckel till utbildning, för andra handlar det om att förvärva många vänner. Detta då vänner utgör ett substitut till det tidigare sociala närverket. Oavsett hur de hanterar sin situation utgör språket ett sätt att anpassa sig till sin nya tillvaro.

10.2 Flykten har medfört stora påfrestningar

Vi anser oss utifrån det empiriska materialet kunnat se att flykten spelat en betydande roll i de ensamkommande flyktingbarnens identitetsskapande. Detta då den har inneburit att de konfronterats med traumatiska situationer och då kanske mest tydligt med nya mellanmänskliga relationer. Något som kan kopplas till hur Mead (1976) menar att det sätt som individen blir bemött formar dennes självkänsla och hur det sociala samspelet därmed är av betydelse för individens identitetsskapande och därmed bidrar till ett ständigt skapande och återskapande av identiteten i ett visst sammanhang. Med stöd i detta resonemang menar vi att flykten har förändrar de ensamkommande barnens syn på världen och sig själva i densamma, något som inneburit att deras identitet skakats i grunden. Barnen har gjort en resa som påverkat dem för alltid och som utgjort en tydlig markör som kommit att dela deras livslinje i ett före och efter flykten. Detta då flykten har bidragit till att förändra barnens syn på sig själva, deras sätt att tänka, deras beteende och kanske framför allt deras syn på framtiden.

Med grund i de ensamkommande barnens utsagor har vi kunnat se att barnen i och med flykten från hemlandet alla mött situationer och människor som påverkat dem. Informant 1 säger: *Jag vill bli polis, många poliser jag träffat har varit snälla och jag vill göra likadant med"*. Citatet menar vi belyser hur interaktioner kopplat till flykten förändrar och prägla barnens sätt att se på sig själva och sin framtid, något de inte kunnat förutse innan resan till Sverige. Informant 4 berättar: *"ibland min far pratade med mig om att resa förändrar en person, då tänkte jag inte på det, far hade rätt"*.

Flykten i sig har för många av barnen utgjort en traumatisk upplevelse med följden att deras självbild skakats i grunden vilket bland annat resulterat i att de upplever stress och har svårt med sömnen. Barnen har haft olika sätt att hantera detta på, vad vi dock kunnat sluta oss till utifrån det empiriska materialet är att det är i samspelet med andra som de kunnat hitta strategier för att hantera de svåra upplevelser som flykten inneburit. Personalen på boendena och kontakt med BUP (barn och ungdomspsykiatrin) har för barnen varit viktig men vad vi framförallt kunnat se är att kontakten med andra barn som befinner sig i samma situation utgjort det mest avgörande stödet.

I vår studie har vi med andra ord kunnat se att själva flykten för barnet inneburit omvälvande process som bidragit till en identitetsutveckling beroende av konfrontationen med olika situationer och personer.

10.3 Att hitta nya sociala nätverk

Enligt Mead (1976) är det sociala samspelet avgörande för individens identitetsskapande. Det ömsesidiga samspelet människor emellan möjliggör individens skapande och återskapande av identiteten. Levin och Trost (1996) beskriver det som att människor påverkas av varandras närvaro;

att individens tankar, känslor, identitet och beteende framför allt är en produkt av den mellanmänskliga interaktionen. Jansson (2001) talar om identitetsskapandet som en process som berör relationen mellan individen och den sociala omgivningen.
I Derluyn och Broekaer (2008) framkommer att upplösningen av ensamkommande flyktingbarns sociala nätverk och att mista föräldrarnas stöd utgör faktorer som riskerar att påverka barnens psykologiska välbefinnande. Wallins och Ahlströms (2005) studie av ensamkommande barns situation visar dock att de flesta av de barn som ingick i studien var till freds med sin nuvarande livssituation, att de kunnat anpassa sig väl till förutsättningarna i det nya landet och att de utvecklat ett nytt socialt nätverk.

Marie Hessle (2009) belyser i sin studie att många av de ensamkommande flyktingbarnen har sitt ursprung i kollektivistiska samhällssystem där familjen och vännerna utgör den främsta källan till trygghet, och att komma till ett samhälle där individen istället har stort eget ansvar för sig själv kan leda till att barnen upplever ensamhet och isolering. Angel och Hjern (1992) belyser frågan genom att ta upp att många av de ensamkommande flyktingbarnen kommer från kollektivistiska samhällen där djupa emotionella band finns till både den direkta familjen och mer avlägsna släktingar och att dessa står för den huvudsakliga sociala tryggheten.

Viktigt blir för individen att i det nya landet skapa sig ett umgänge som kan ersätta det tidigare sociala nätverket. I ett nytt socialt nätverk av kontakter speglas individen på nytt vilket ger denne en upplevelse av att vara en del av ett större sammanhang, något som i sin tur är viktigt för identitetsutvecklingen och kan bidra till att individen accepterar sig själv i sin nya situation (Franzén, 2001). Vi har kunnat se att barnen ofta finner vänner inom den egna etniska gruppen för att på så sätt känna tillhörighet till en grupp som hjälper de att bekräfta deras identitet. Här spelar etnicitet en roll då den är en del av individens identitetsuppfattning och bidrar till att skapa en viss grupptillhörighet. Med andra ord, den etniska aspekten av identiteten handlar om individens upplevelser av att tillhöra en viss grupp och hur denne därigenom positionerar sig och positioneras av andra. Som identitetsfaktor uppmärksammas etnicitet först när kulturella skillnader gör sig gällande i visst samhälle. Eftersom etniciteten ger upplevelse av ”att höra till” eller ”att inte höra till” är den viktig för de ensammakommande barnens identitetsskapande då den bidrar till en känsla av identifikation med en viss grupp (Peterson och Ålund 2008).

Flera av de ensamkommande flyktingbarnen gav uttryck för sin saknad av familjen och att ha vuxna att anför tro sig åt. De gav även uttryck för att de upplevt en stor ensamhet i mötet med det svenska samhället. Informant 5 säger: *jag saknar min familj, jag behövde aldrig vara ensam...det fanns alltid någon jag kunde prata med, fråga och så.* Vi har kunnat se att många av barnen saknar tillhörigheten till en stor familj och att aldrig behöva vara ensamma. De saknar även den struktur som att ha någon som tar ansvar för dem och som de kan lita på kan utgöra. Flera av barnen beskriver att de i och med flykten behövt ta ett slags vuxenansvar.

Vi tolkar det som att de händelser och upplevelser barnen utstått har gjort att de förändrats då de varit tvungna att ta ansvar för sig själva. Ett ansvar som tidigare har legat hos föräldrarna och andra vuxna som tidigare funnits närvarande i barnens liv. Förlusten av tidigare socialt nätverk och att ensamma fly till ett främmande land utan föräldrar eller nära anhöriga är med andra ord en avgörande faktor i barnens liv som tvingat dem att växa upp i förtid. Vi har kunnat se att de flesta av barnen har sitt ursprung i kollektivistiska samhällen där familjen utgör källan till trygghet, något de saknar i sin nuvarande situation i Sverige.

Vår studies resultat har visat att för de ensamkommande flyktingbarnen utgör vänner i den nya situationen ett substitut för familjen och att de är mycket angelägna om att lära sig det nya språket just för att kunna skaffa sig många vänner och därmed känna sig mindre ensamma. Informant 5 bekräftar detta då han säger: *det är viktigt att ha kompisar många för då är jag inte ensam.* En ny

gemenskap är enligt vår tolkning av stort betydelse för ungdomarna då social gemenskap innebär att ensamheten lindras samtidigt som identiteten bekräftas. Med andra ord har vi kunnat se att det nya sociala nätverk som informanterna har byggt upp genom språket hjälper dem att bekräfta sin identitet i det nya landet. Frizén och Hwang (2006) tar upp att vid flytt tvingas barnen lämna vad som tidigare varit bekant och tryggt och att resultatet är att de som bekräftat deras identitet i situationen plötsligt rycks bort. Vi tolkar det utifrån barnens utsagor som att de framförallt ersätter förlusten av familjerelationerna med att utveckla vän relationer. Detta inte bara för att lindra saknaden av den stora familjen utan också för att skapa sig kontakter som kan bekräfta den egna självbilden.

Vår preliminära tolkning har lett oss till att för de ensamkommande barnen är det viktigt att så snart som möjligt skaffa sig ett socialt nätverk i det nya hemlandet. Detta inte bara för att mota bort ensamheten och som substitut till den ofta stora familjen de haft i hemlandet utan kanske framförallt för att kunna skapa sig nya sociala nätverk, något som vi kunnat visa utgör en viktig del i informanternas identitetsutveckling. Vår undersökning bekräftar att saknaden av det kollektiv många av ungdomarna ofta utgjort en del av i hemlandet och mötet med det mer individualistiska svenska samhället leder till att barnen upplever en djup ensamhet. Ungdomarna tycks dock lösa sin problematiska situation snabbt genom att bygga upp ett socialt nätverk bestående av vänner som bekräftar, stöttar och hjälper dem. Något som gör att deras ensamhetskänslor åtminstone delvis dämpas. Utifrån det ovan beskrivna har vi kunnat identifiera flera olika faktorer som påverkar ungdomarnas identitetsutveckling så som saknaden av familjen, att de tvingats bli vuxna i förtid och hur de i sin nya situation måste ta ansvar för sig själva.

Vi har i vår studie kunnat konstatera att det nya sociala nätverk som ungdomarna blir en del av vid ankomsten till Sverige och då i huvudsak som en produkt av sin egen strävan att hitta vänner utgör en viktig del i bekräftandet av deras identitet. Som vi tidigare påtalat kan detta ses som ett tecken på att individen förändras i mötet. Det är med andra ord i den sociala interaktionen som deras nya identitet efter flykten till Sverige bekräftas.

10.4 Strävan att skapa sammanhang i den nya världen

KASAM utgör ett salutogent perspektiv vilket innebär fokus på vad som kan ses som hälsobringande komponenter så som begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Vi har i vår studie kunnat se att vad som utmärker de ensamkommande barnen är att de har en förmåga att göra sin situation just begriplig, hanterbar och meningsfull. Detta då de genom att ha lärt sig ett nytt språk skapat sig ett socialt nätverk, kunnat acceptera sin nya situation och göra det bästa av densamma. Barnen har hittat sin motivation i en önskan att bli till en del av det svenska samhället; att kunna gå i skolan och lära sig svenska för att ”bli någon”. Vi tolkar det som att deras tillvaro därmed ter sig som meningsfull och hanterbar trots tidigare svåra upplevelser. Ungdomarna uttrycker bland annat en vilja att betala tillbaka till det svenska samhället genom att skaffa sig ett yrke. Informant 7 uttrycker det som: *det är så att de nu ger de mig pengar för att kunna studera, så jag måste bli vuxen så att jag kan betala tillbaka till de och säga tack, därför vill jag studera.*

Citatet ovan bekräftar barnen som motiverade att förhålla sig till och hantera sin situation på ett meningsskapande sätt. Detta gör att ungdomarnas ofta svåra och traumatiska upplevelser leder till att de ser sitt liv som meningsfullt och att de med hjälp av sina vänner får stöd och bekräftelse i deras strävan av att göra sitt liv hanterbart, begripligt och meningsfullt. Dessa faktorer påverkar deras identitetsutveckling då de därigenom får bekräftat att de kan ”blir någon” genom att lära sig språket som en inkörsport till det svenska samhället. På så sätt kan dessa barn hitta sin plats i samhället och få sin identitet bekräftad.

Vi tycker oss kunna koppla känslan av sammanhang till barnens upplevelse av trygghet och frihet i det svenska samhället. Den nya upplevelsen av att kunna yttra sig fritt ger motivation till att lägga fokus på framtiden. Informant 3 uttrycker det som: *i mitt land får man inte säga vad man vill då blir man mördad, här kan jag säga allt, jag behöver inte känna rädsla.* Vidare menar informanten att i Sverige kan han känna sig trygg, denna trygghet inger både en upplevelse av att kunna tala fritt utan att behöva censurera sig. Detta ingav honom hopp om en framtid där han kan tala och tänka utan att behöva riskera att bli bestraffad. Informat 2 berättar på ett liknande sätt: *jag känner mig trygg, jag känner hopp, jag kan tänka vad jag ska göra i framtiden.* Vi tolkar barnens utsagor som att inte vara rädd, att kunna tänka och säga vad de vill gör att deras liv ter sig mer begripligt och hanterbart men kanske framför allt meningsfullt. Detta gör att ungdomarnas identitetsutveckling i mötet med det svenska samhället alltså präglas av en positiv upplevelse av frihet och att ha rätt att yttra sig, att få göra sin röst hörd.

En annan faktor som vi i vår studie kunnat identifiera som positiv för barnens välbefinnande är att de ger uttryck för att kunna kombinera den egna kulturen med den svenska, informant 8 säger: *jag känner att ja kan behålla min kultur och behålla den svenska, alltså jag kan ha båda två och om jag lär mig mera svenska jag kommer att förstå mer.* Informant 6 säger: *Man vet hur det är på båda och det går att ha båda också, man tar det som är bra från båda och det funkar.* Vidare menar informanten att han kan se till sin egen kultur utan att för den skull avfärda det nya landets och ser sig kunna kombinera de båda.

Vi menar att ungdomarnas utsagor tyder på att de reflekterar kring den egna kulturen i förhållande till den svenska och hittar sätt att kunna kombinera dessa. Vi ser detta som ett tecken på att de hittar sätt att anpassa sig till rådande förhållanden. Vidare tycker vi oss se att ungdomarna kan fortsätta identifiera sig med sin ursprungliga identitet men samtidigt har förmåga att ta till sig det nya för att därmed åtminstone delvis identifiera sig med majoritetsgruppen i det nya samhället. Detta menar vi gör att de känner en känsla av sammanhang. Angel och Hjern (1992) tar upp att barnen och ungdomar kan förhålla sig till sin ursprungliga identitet på flera sätt, bland annat genom att de väljer att ha en öppen inställning till den nya kulturen samtidigt utan att släppa sin tidigare kulturella identitet.

Alltså, att kunna kombinera de båda kulturerna, hemlandets och det nya landets, gör att barnen kan hantera sin nya situation och göra den begriplig och uppleva en meningsfullhet. Samtidigt tolkar vi informanternas utsagor som att det finns en problematik då de utsätts för påfrestningen att ha dubbla identiteter, något som de antagligen för resten av sina liv kommer att behöva hantera. Informant 3 uttrycker att han inte kommer att uppleva sig som helt svensk men att han däremot kan lära sig mer om den svenska kulturen. Han upplever att han befinner sig med en fot i Afghanistan och en fot i Sverige, vidare menar informanten dock att hans framtida barn kommer att känna sig som svenskar. Vi menar att barnen tampas med en slags dubbelhet, en ambivalens kring sin identitet men att de hanterar den genom att fokusera på sitt framtida liv.

Vi har kunna se att de ensamkommande flyktingbarnen är mycket engagerade och motiverade i sin strävan att göra situationen begriplig och hanterbar för att på det sätt kunna behålla en slags stabil identitet som hjälper dem att hantera svåra situationer även i det nya landet. Vår undersökning har med andra ord kunnat bekräfta att känslan av sammanhang är av betydelse för barnen och deras identitetsutveckling.

11 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Vår studie har visat att många av de ensamkommande barnen uppvisar en hög grad av målmedvetenhet. Många av dem har en stark strävan att snabbt anpassa sig till den nya situationen samtidigt som de har en stark önskan om att bli självständig och utveckla kompetens att klara sig på egen hand. Flyktingbarnen är ofta ambitiösa och vill något med sina liv, samtidigt är det tydligt att de befinner sig i en situation med många utmaningar. Flykten har för många varit påfrestande, de har förlorat sin tidigare ofta självklara tillhörighet till en familj och en släkt. Ungdomarna har lämnat sin invanda kultur och sitt språk, men i sin nya situation gör de mycket för att kunna utvecklas. De har ofta kunnat skaffa nya vänner och andra nya sociala nätverk. Ungdomarna kämpar hårt med att lära sig det nya landets språk. De uppskattar den nya tryggheten och friheten men tampas med en dubbelhet mellan den gamla och den nya världen.

Vår undersökning bekräftar att genom att lära sig det nya språket blir det möjligt för de ensamkommande barnen att utveckla en identitet i sin nya situation. Att lära sig språket fyller en viktig funktion när det gäller att utveckla en identitet eftersom det blir möjligt för ungdomen att kommunicera och därmed skaffa sig kontakter samt söka förstå det nya samhället. Vi menar att språket har en stor betydelse för dessa då de genom att lära sig det svenska språket kan hitta sin plats i samhället som de unga människor de är.

Vi har kunnat se att följande faktorer påverkar önskan och förmågan att lära sig det nya landets språk; att kunna kommunicera med andra i sin nya situation, att kunna bli en del av det nya samhället samt en tilltro till sin förmåga att kunna uträtta något bara man anstränger sig tillräckligt nog. Vi har kunnat se att själva flykten för respondenterna inneburit en omvälvande process som bidragit till en identitetsutveckling beroende av mötet med olika situationer och personer.

Vad vi har kunnat konstatera är att det nya sociala nätverk som de ensamkommande barnen blir en del av vid ankomsten till Sverige och då i huvudsak som en följd av barnens egen strävan att hitta vänner utgör en viktig del i bekräftande av deras identitet. Då ungdomar i samspelet med andra kan utveckla olika identiteter i förhållande till sammanhang. Det är med andra ord i den sociala interaktionen som ungdomarnas nya identitet efter flykten till Sverige bekräftas. Det nya sociala nätverket fyller en annan viktigt funktion hos barnen då det utgör ett sätt att återskapa känslan av att tillhöra ett kollektiv.

Vi har kunna se att de ensamkommande flyktingbarnen är mycket engagerade och motiverade i sin strävan att göra sin situation begriplig och hanterbar för att på så sätt kunna behålla en slags stabil identitet som hjälper dem att tackla svåra situationer i det nya landet. Vår undersökning har med andra ord kunnat bekräfta att känslan av sammanhang är av betydelse för barnen och deras identitetsutveckling i det nya landet. Med känslan av sammanhang menar vi fokus på hur individen klarar av att hantera både positiva och negativa händelser i livet genom att göra dessa hanterbara, meningsfulla och begripliga.

Barnens känsla av sammanhang kan kopplas ihop med deras livsvillkor i det nya landet så som att lära sig språket, skapa sig en ny social gemenskap och att utbilda sig. Detta utgör ett slags meningsskapande där deras identitetsutveckling är beroende av att lära det nya landets språk och kultur för på så sätt skapa sig nya sociala kontakter som kan bekräfta deras identitet.

Vad vi kunnat se är att identitetsutvecklingen är en komplicerad fråga där många olika faktorer spelar in. Vad vi dock kunna sluta oss till är att den omformas i samspelet med omgivningen. Av den anledningen förändras de ensamkommande barnens identitet som en del av flykten där de mött olika människor som påverkat dem och i mötet med det svenska samhället med tillhörande normer och regler och de individer det utgörs av. Genom att anpassa sig till majoritetsbefolkningen i det

nya landet och det symbolspråk som råder kan de ensamkommande barnen uppleva en delaktighet i det nya samhället och på så sätt förfäkta ett utanförskap. Vad vi dock kunnat konstatera är att ungdomarna präglas av en dubbelhet då de står med ena foten i det ursprungliga samhället och med den andra i det nya. Vi har som tidigare påpekat kunna se att språket i sammanhanget spelar en avgörande roll i upplevelsen av delaktighet och meningsfullhet i sitt nya sammanhang. I vilken mån den gamla och den nya kulturen samspelar i respondenternas liv för att kunna skapa en sammanhängande identitetskänsla har alltså att göra med hur det sociala sammanhanget ser ut.

Tidigare forskning tar bland annat upp att ensamkommande flyktingbarn är starkt engagerade gällande utbildning, de har viljan och kapaciteten att sträva mot specifika mål (Hopkins & Hill 2010, Hessle 2009). Vår studie bekräftar denna slutsats; våra informanter är mycket målmedvetna och är högst ambitiösa. Vi har kunnat se att det är på grund av deras tidigare upplevelser, möten med olika människor samt känslan av både trygghet och frihet som har gjort de här barnen så målmedvetna och ambitiösa. Resan till Sverige har varit en omvälvande händelse i deras liv som har påverkat dem djupt, där de har mött människor som har präglat dem för alltid och som bland annat har gett dem lusten och orken att fortsätta sin svåra resa. Dessa människor har bidragit till att göra barnen målmedvetna. En av våra informanter vill bli polis eftersom han träffade snälla poliser som var hjälpsamma under resan. En annan utav våra informanter vill bli läkare på grund av att han i sitt hemland mött människor som senare dött på grund av brist på läkarvård. Vi tycker oss kunna se att det är just i mötet som barnen får kraften och lusten att fortsätta sträva framåt.

Frizén & Hwang (2006) tar upp att många ensamkommande flyktingbarns psykiska välbefinnande hamnar i obalans när de mister sitt ursprungliga sociala nätverk och föräldrarnas stöd. Vi har kunnat se i vår studie att de barn som hade bott i Sverige kortast tid var mer påverkade av förlusten av familjen och vänner i förhållande till de barn som bott längre i landet. Vidare har vi kunnat konstatera att de flesta av våra respondenter har kunnat hantera denna svåra situation. De har byggt upp ett nytt socialt nätverk som ett substitut till familjen. Detta har många gånger gjort att de är mycket engagerad när det gäller att lära sig det svenska språket för att på så sätt kunna skaffa sig nya vänner. Dessa barn ser möjligheter och blickar framåt detta gör att de kan hantera sina liv och göra dessa begripliga och meningsfulla. Vi har kunnat se att de blir mycket påverkade av förlusten av föräldrar och vänner. De uttrycker speciell saknaden av den stora familjen, men och det tycker vi är viktig att poängtera, att dessa ungdomar framför allt hittar en meningsfull tillvaro med hjälp av de människor de möter, personalen på boendena, vänner och skolan fyller viktiga roller i deras liv. Som tidigare forskningen belyser så hanterar respondenterna sin livshistoria, sitt beteende och sina emotioner på ett meningsskapande sätt som gör deras liv mer hanterbara.

Allt detta bekräftar också att det är viktig för ungdomarna att lära sig det nya språket då det fyller en funktion när det gäller att kommunicera, skaffa nya kontakter och för att kunna förstå och bli en del av det nya samhället. Detta är något som informanterna själva har tagit upp under våra intervjuer; att det viktigaste för dem har varit att lära sig det svenska språket. Det är genom språket som de kan lära sig mer om den svenska kulturen och kunna jämföra den med det egna hemlandets kultur för att på så sätt kunna välja det bästa av båda. Tidigare forskning visar även att identitetsskapande är en process som berör relationer mellan individen och den sociala omgivning denne befinner sig i. Vår studie kan bekräfta detta, då det har visat sig att ungdomarna i mötet med olika människor fått en annan tanke sätt och beteende samt att det även ser på sin framtid annorlunda än tidigare.

Resultatet av studien har visat att den sociala interaktionen är betydelsefull för barnens identitetsutveckling så till vida att det är i samspelet med andra som barnen kan utveckla och upprätthåller en sammanhängande identitet. Detta bland annat genom att ha lärt sig det nya landets språk, normer och värderingar och kunna kombinera dessa med det ursprungliga landets. Det sociala samspelet utgör på så sätt en slags tillblivelseprocess där identiteten i interaktionen skapas och återskapas. I studien har vi kunnat se att ungdomarna innehar olika sociala identiteter kopplat

till olika sammanhang. I vissa situationer upplever de sig som vuxna då de i sin nya situation måste ta större ansvar för sig själva samtidigt som de tillsammans med sina vänner kan få vara de ungdomar de är. Detta visar att identitet är en komplicerad process som är i ständigt tillblivelse hos individen och då särskilt hos dessa ungdomar.

Med grund i ovanstående resonemang tycker vi oss kunna koppla våra resultat av vår studie till den symboliska interaktionismens huvudtanke om att det främst är i det mellanmänskliga samspelet som individens självbild utvecklas. En tankegång med tydliga kopplingar till hur Mead menar att ”jaget” utgör en produkt av den sociala interaktionen.

Vi har i vår studie kunnat se en koppling mellan teori och empiri baserad på de ensamkommande barnens sätt att utveckla sin identitet i förhållande till det sociala sammanhanget där de bemöter och blir bemötta. Vi menar att barnen utifrån resonemanget inte kan ses som hjälplösa, snarast spelar de både direkt och indirekt en betydande roll i skapandet och återskapandet av sin identitet. Kanske är det just detta faktum som utgör grunden för barnens överlevnadsinstinkt där livet trots splittring kan te sig som hanterbart, begripligt och meningsfullt.

11.1 Metodologiska reflexioner

Vi har strävat efter att skapa en djupare förståelse för de ensamkommande barnens situation utifrån deras egna utsagor, snarast än att försöka ge en allmängiltig bild. Vår ambition har varit att synliggöra hur deltagarna i undersökningen upplever sin situation för att senare koppla det till vår teoretiska ram och tidigare forskning. Det kvalitativa angreppsättet har gett oss möjlighet att ta del av respondenternas unika upplevelser och på så sätt kunna sätta in dessa i en kontext. Detta har gett oss möjligheter att belysa de komplexa sociala processer som den mellanmänskliga interaktionen utgör.

Vad som kan ifrågasättas gällande vår studies giltighet är som tidigare beskrivits att den är baserad på tolkningar av specifika barns utsagor. Vi menar dock att vi om inget annat lyckats problematisera de ensamkommande barnens situation och därmed kunna bidra till vidare forskning kring deras identitetsskapande utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv, något vi saknat i genomgång av tidigare forskning inom ämnesområdet. Vi menar alltså att vi i och med vår studie kunnat lyfta fram ett eftersatt perspektiv gällande barnens situation och som möjligen kan bidra till att nyansera den ofta hätska debatten kring ensamkommande barns rätt att bli en del av det svenska samhället. Vi har framförallt kunnat se att barnen trots att de kommit ensamma till Sverige inte längre är ensamma, de har ofta skapat sig ett nytt socialt nätverk och de ger bevis på en oerhörd drivkraftighet. De ensamkommande flyktingbarnen har med andra ord höga ambitioner när det kommer till framtiden trots ett ofta mycket tungt bagage.

11.2 Självkritik

Som i alla studier finns det saker som kunde ha gjorts bättre i vår undersökning men vi tycker oss ha gjort det bästa utifrån rådande förutsättningar. Vi har dock kunnat se att det i vår studie finns anledning att förhålla oss självkritiska.

Vår brist på erfarenhet när det gäller intervjusituationer kan ha påverkat barnens sätt att återge sin historia och sin nuvarande situation, något som möjligen kan ha påverkat studiens resultat. Vi tycker oss dock kunna se att vårt insamlade empiriska material har varit tillräckligt tillförlitligt för att kunna komma till slutsatser angående de ensamkommande barnens socialpsykologiska situation. Vad vi i anslutning till intervjuerna dock ytterligare ställer oss ifrågasättande till gällande våra egna roller är om vi har kunnat göra de ensamkommande barnens utsagor rättvisa. Vi upplever det dock

som att vi utifrån våra förutsättningar kunnat lyfta fram informanternas utsagor för att på så sätt kunna låta deras unika livshistorier få framträda.

Våra intervjupersoner har inte behärskat det svenska språket till fullo. Vi menar att detta kan ha bidragit till att de inte uppfattat våra frågeställningar så som vi själva gjort vilket kan ha påverkat de svar vi fick av intervjupersonerna. Vi har inte haft ekonomisk möjlighet att anställa en tolk, något som hade kunnat underlätta i vissa av intervjusituationerna. Samtidigt kan vi se riskerna med att ha en tredje part inblandad i själva intervjusituationen då syftet har varit att verkligen möta intervjupersonen och söka förstå dennes unika situation. Vi menar även att inblandningen av en tolk hade kunnat medföra att respondenterna uppfattat intervjusituationen som allt för formell för att kunna tillåta sig tala fritt. Vi gjort det bästa av situationen för att komma fram till ett resultat som kan ha betydelse för förståelse för de ensamkommande flyktingbarnens situation och identitetsutveckling i det svenska samhället.

11.3 Förslag till vidare forskning

Vi anser det behövas mer forskning inom ämnesområdet ensamkommande flyktingbarn med som vi tidigare påpekat en socialpsykologisk inriktning. Det skulle också vara intressant att genomföra en jämförande studie mellan ensamkommande flyktingbarn och flyktingbarn som kommer till Sverige tillsammans med sina föräldrar. Vidare menar vi att genomföra studier med utgångspunkt i ett genusperspektiv och inom forskningsfältet genomföra fler longitudinella studier som berör både de ensamkommande flyktingbarnens identitetsutveckling och om de har kunnat uppfylla sina uppsatta mål och ambitioner.

LITTERATURFÖRTECKNING

Ahmadi, N. (2003). *Ungdom, kulturmöte, identitet.* Stockholm: Liber.

Angel, B & Hjern, A (1992). *Att möta flyktingbarn och deras familjer.* Lund: Studentlitteratur.

Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium.* Stockholm: Natur och kultur.

Alvesson, M & Sköldberg, K. (2008). Tolkning och reflektion Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Lund. Studentlitteratur.

Berg, L-E. (1976) Människan födelse. En socialpsykologisk diskussion kring G.H. Mead och J. Piaget. Göteborg: Korpen.

Brendler-Lindqvist, M. (2004). *Att möta de ensamkommande barnen.* Rädda Barnen.

Brunberg, Borg och Fridström, (2011). *Ensamkommande barn- en forskningsöversikt.* Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2009). *Samhällsvetenskapliga metoder.* Malmö: Liber

Charon, M.J. (2009). Symbolic Interactionism. An introduction, An interpretation, An intergration. 10th ed. USA

Derluyn, I. & Broekaert, E. (2008) Unaccompanied refugee children and adolescent: the glaring contrast between a legal and a psychological perspective. International Journal of Law and Psychiatry, 31, 319-330.

Elmeroth, E & Häge, J. (2009). *Flyktens barn.* Lund: Studentlitteratur.

Franzén, E.C. (2001). *Att bryta upp och byta land.* Stockholm: Natur och Kultur.

Frisén, A & Hwang, P. (2006). *Ungdomar och identitet.* Stockholm: Natur och kultur.

Fälldin, K & Strand, G. (2010). Ensamkommande barn och ungdomar En praktisk handbok om flyktingbarn. Stockholm: Natur och Kultur.

Giddens, A.(2007). *Sociologi.* Lund: Studentlitteratur.

Gustavsson, B. et. al. (2004) *Kunskapande Metoder*. Studentlitteratur Lund.

Goodman, H,J. (2004). Coping Whith Trauma and Hardship Among Unaccompanied Refugee Youths From Sudan. Quality health resech, 14, 9, 1177-1196.

Hessle, M. (2009). Ensamkommande men inte ensamma: tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige. Diss. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Hopkins P. Hill M. (2010)”The needs and srengths of unaccompanied asylum- seeking children and young people in Scottland” School of Geography, Newcastle University.

Jansson, A. (2001). ”Senmoderna livsvärldar: Om mediekonsumtion och kulturell identitet”. I.O. Sernhede & T. Johansson (red), *Identitetens omvandlingar.* Göteborg: Bokförlaget Daidalos. s.121-151.

Johansson, T. & Miegel, F. (1996). *Kultursociologi.* Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund. Studentlitteratur

Keselman, O (2009) ”Restricting participation Unaccompanied children in interpreter- meditation asylum hearings in Sweden”., Institutionen för beteende vetenskap och lärande, Linköpings universitet.

Löwén, Å (2006). Asylexistensens villkor: Resurser och problem i meningsskapande hos asylsökande barn i Sverige. Teologiska institutionen, Uppsala universitet.

Mead, G.H. (1976). *Medvetandet, jaget och samhället.* Uppsala: Argos.

Patel, R. & Davidson, B. (1994). Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Lund: Studentlitteratur.

Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods.* London: Sage Publications. s.103-119.

Peterson, A & Ålund,A (2008) ” Etnicitet: Ras, kön, identitet och kultur” i Hjerm, M och Peterson, A (red.) *Etnicitet Perspektiv på samhället.* Gleerups Utbildning AB s.11-22.

Repstad, Pål (1993) *Närhet och distans*. Lund: Studentlitteratur.

Stier, J. (2003). *Identitet- Människans gåtfulla porträtt.* Lund: Studentlitteratur.

Stier, J. (2009). Kulturmöten En introduktion till interkulturella studier. Lund: Studentlitteratur.

Thurén, T. (2007). Vetenskapsteori för nybörjare. Liber AB

Trost, J. & Levin, I. (1996). Att förstå vardagen – Med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv. Lund: Studentlitteratur.

Wellros, S.(1998). *Språk, Kultur och social identitet.* Lund: Studentlitteratur.

Ödman, P-J. (2004). ”Hermeneutik och forskningspraktik”. I Gustavsson, B. (red.), *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen.* 3:e upplagan, Lund: Studentlitteratur. s.71-93.

Ödman, P-J. (2007). Tolkning, förståelse, vetande Hermeneutik i teori och praktik. Nordstedts Akademiska förlag.

Nätbaserade Källor

Forskningsetiska principer inom humanistisk – Samhällsvetenskaplig forskning 2012-04-13 (http://www.vr.se).

http://www.migrationsverket.se/download/18.478d06a31358f988845800023362/Aktuellt+om+april+2012.pdf hämtat 2012-04-10

http://www.migrationsverket.se/info/60.html hämtad 2012-04-10

http://www.ne.se/kort/flykting
http://www.ne.se/kort/flykting hämtat 2010-04-09

Bilaga 1 Missivbrev

Beteendevetenskapliga Programmet Eskilstuna 2012-04-12
Mälardalens Högskola

Hej!

Vi är två studenter som läser tredje året på beteendevetenskapliga programmet på Mälardalens högskola. I utbildningen ingår det att skriva ett examensarbete som omfattar 15 högskolepoäng, C-uppsats.

Syfte med vår uppsats är att få en fördjupad förståelse av ensamkommande flyktingbarns upplevelser av att ha flyttat ensamma till Sverige. Med anledning av detta undrar vi om Du är villig att hjälpa oss att komma i kontakt med dessa barn.

Vi kommer i uppsatsen att behandla allt insamlad material utifrån forskningsrådets etiska principer; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Undersökningen kommer alltså att behandlas konfidentiellt och samtliga uttalande kommer att avkodifieras. Det genererade studie materialet kommer enbart att användas i vårt examensarbete och inga obehöriga kommer att ha tillgång till det. Ni kommer att få möjlighet att ta del av det slutgiltiga materialet så fort detta har godkänts av ansvarig handledare.

Med vänliga hälsningar

Angela Danielsson, Pernilla Modig

Mailadress: ad15474@hotmail.com
allinrepgidom@hotmail.com

Telefon:070-5615474
070-4048054

Bilaga 2

Intervjuguide

BAKGRUND

1. Berätta om dig själv

ANKOMSTEN

1. Hur upplever du din nya situation i Sverige?
2. Hur är det att vara asylsökande?
3. Fick du stöd, vilken av vem, var, vid ankomsten?
4. Hur upplever du det stöd och hjälp du får idag?
5. Hur upplever du tiden direkt efter du kom till Sverige? (ensamheten, rädslan, hemlängtan)

FÖRANKRING I SVERIGE

1. Hur upplever du kulturen i Sverige?
2. Hur upplever du avsaknaden av hemlandets kultur?
3. Vad upplever du som svårt i Sverige? (t.ex Nya kontakter)
4. Hur eller på vilket sätt hittar du känslan av tillhörighet och gemenskap?
5. Vad är viktigt för dig? Skola? Språk? Vänner? På vilket sätt?
6. Har du några fritidsintressen?

IDENTITETSKÄNSLAN

1. Hur upplever du dig själv? Tycker du att du har förändrats? Och i så fall på vilket sätt?
2. Upplever du att du vet vem du är?

FRAMTIDEN, PLANER, FÖRHOPPNINGAR, FÖRVÄNTNINGAR

1. Hur ser din framtid ut?
2. Vilka planer har du?
3. Vad vill du bli?